

บทที่ 3

ปัจจัยที่มีผลต่อความไม่สงบและการพัฒนาพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนี้เป็นการอธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อความไม่สงบและการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คืออำเภอจะนะ นาหวี เทพา และสะบ้าย้อย) โดยใช้เงื่อนไขเวลาในระยะก่อนเกิดเหตุการณ์ปล้นปืน ณ ค่ายกองพันทหารพัฒนาที่ 4 อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ในการศึกษานี้ได้แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อความไม่สงบและการพัฒนาพื้นที่ออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านบุคคลและกลุ่มบุคคล
2. ด้านโครงสร้าง ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา และทรัพยากรท้องถิ่น
3. ด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์
4. ด้านสถานการณ์สากล

ปัจจัยทั้ง 4 ด้านข้างต้น จัดว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่มีผลต่อการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบและการพัฒนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านบุคคลและกลุ่มบุคคล

จากการประชุมปฏิบัติการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เกิดขึ้นมาจากคนและกลุ่มบุคคล ซึ่งถือเป็นตัวจักรสำคัญในการก่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรายวัน จนพื้นที่เป็นพื้นที่อันตรายที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ โดยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

คนในพื้นที่

คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบอิสลาม มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ จะเห็นได้จากการละหมาดวันละ 5 ครั้งทีถือเป็นกิจวัตรที่ชาวมุสลิมทั่วโลกต้องถือปฏิบัติ มีความรักพวกพ้อง และเชื่อถือผู้นำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนา ได้แก่ โต๊ะครู อิหม่าม อุซตาส เป็นต้น

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน และมีการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และเป็น การเรียนศาสนามากกว่าการเรียนสายสามัญ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพหรือการทำงานทำ บางส่วนไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ต้องใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร โดยเฉพาะชาวบ้านที่อายุมาก

จากบริบทของคนในพื้นที่ จึงทำให้คนในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญในการถูกชักนำให้สร้างสถานการณ์ อาศัยความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องมือ มีการบิดเบือนคำสอนทางศาสนา เช่น การเกลียดชัง ปัจจุบันได้มีการสั่งสอนให้เกลียดชัง ใครที่ทำร้ายหรือฆ่าสุนัขนั้น จะได้รับผลบุญ ซึ่งเนื้อแท้ของศาสนาอิสลามนั้นชีวิตทุกชีวิตมีความสำคัญ แม้กระทั่งสุนัขก็ไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งในชะรีฮ์ของท่านศาสดาได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลที่ได้เข้าสวนสวรรค์ของอัลลอฮ์ เนื่องจากเขาให้น้ำแก่สุนัขที่หิวกระหายในทะเลทราย และอีกบุคคลตกนรกเนื่องจากขังแมวโดยไม่ให้อาหารจนแมวตาย หรือการบิดเบือนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่อบุคคลต่างศาสนา เมื่อแต่ละต้องคนต่างศาสนา แม้จะเป็นเพศเดียวกัน ต้องล้างให้สะอาด หรือเจอฟระต้องถ่มน้ำลาย เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการบิดเบือนคำสอนของศาสนา และอาจนำมาสู่ความขัดแย้งทางศาสนาอย่างรุนแรง (ข้อมูลบอกเล่าจากการรับฟังความคิดเห็นฯ เวทีจังหวัดนราธิวาส)

นอกจากนี้การที่คนมุสลิมเชื่อถือในตัวผู้นำและรักพวกพ้องเป็นอย่างมาก ประกอบกับการขาดการศึกษา และฐานะค่อนข้างยากจน จึงทำให้ง่ายต่อการถูกชักจูงจากผู้ต้องการผลประโยชน์ใดๆ ให้กระทำให้เกิดความไม่สงบในพื้นที่ โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้คนในพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งของการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้

เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ปัญหาที่ได้รับการสะท้อนจากคนในพื้นที่ โดยเฉพาะภาคประชาชนมองว่า ส่วนหนึ่งของการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่เป็นตัวขนวนในการยุยงให้รังเกียจหน่วยงานภาครัฐ โดยเจ้าหน้าที่รัฐในสมัยนั้นปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมาจากการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ไม่โปร่งใส เจ้าหน้าที่ขาดความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ ดูถูกชาวบ้าน และขาดจิตสำนึกในการบริการสาธารณะ โดยมูลเหตุเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ใช่คนในพื้นที่ และไม่มีความเข้าใจในบริบทของพื้นที่นั้นๆ (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขตและคณะ, 2548 : 6) ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านที่ไม่รู้ภาษาไทยมาติดต่อราชการ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถสื่อสารกับชาวบ้านได้ มีการตะคอกชาวบ้านจนไม่อยากจะติดต่อราชการอีก (การรับฟังความคิดเห็นฯ เวทีจังหวัดปัตตานี)

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปสร้างเงื่อนไขในพื้นที่ เช่น การจ่ายสินบนก่อนที่จะให้บริการด้านต่างๆ การเลือกปฏิบัติกับคนมุสลิม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรมกับคนในพื้นที่ และนำมาสู่การสร้าง ความแตกแยกจนกลายเป็นความรุนแรงในที่สุด เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มักจะโดนการร้องเรียนเสมอได้แก่ ตำรวจ ทหาร ในพื้นที่ จึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการก่อตัวความเจ็บแค้นที่มีมาในอดีตเป็นการก่อความรุนแรงในปัจจุบันขึ้น

กลุ่มก่อการร้าย

เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ แม้ว่าจะไม่มีกลุ่มก่อการร้ายได้ออกมาแสดงตัวระบุว่าเป็นผลงานของกลุ่ม แต่ประชาชนบางส่วนก็มีความเชื่อว่ายังมีกลุ่มบางกลุ่มอยู่

เบื้องหลังการก่อความไม่สงบในครั้งนี้ (การรับฟังความคิดเห็นฯ เวทีปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา) เพราะเหตุการณ์ความไม่สงบและแนวความคิดในการแบ่งแยกดินแดนมีมาตั้งแต่ในอดีต และได้มีการก่อตั้งกลุ่มต่างๆ ในการเรียกร้องให้เกิดการแบ่งแยก 4 จังหวัดกับบางส่วนของสงขลา ออกเป็นประเทศ และให้การปกครองแบบประธานาธิบดีแทน โดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2547) ได้รวบรวมขบวนการก่อการร้ายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

กลุ่มขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.)

กลุ่มขบวนการโจรก่อการร้ายเกิดจากผลของการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ได้มีการยุบหัวเมืองต่างๆ ในภาคใต้รวมเป็นมณฑล และเป็นจังหวัดในเวลาต่อมา ทำให้กลุ่มเจ้าเมืองบางส่วนที่สูญเสียอำนาจ โดยเฉพาะพระยาวิจิตรภักดีไม่พอใจและวางแผนก่อการลอบสังหารข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แต่ไม่สำเร็จ จึงต้องอพยพลี้ภัยไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย ต่อมาบุตรชายของพระยาวิจิตรภักดี คือ เต็งกูมามุด มะไฮยัดดิน ได้ตั้งขบวนการมุสลิมแห่งรัฐกลันตันขึ้น ซึ่งต่อมา พ.ศ.2478 ได้มารวมตัวกับกลุ่มของ เต็งกูยะลา นาเซร์ หรือนายอดุลย์ ณ สายบุรี โดยใช้ชื่อว่า ขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานี

วัตถุประสงค์ขบวนการโจรก่อการร้ายเป็นการจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้เสียอำนาจทางการเมือง เพื่อต่อต้านอำนาจรัฐโดยในยุคแรกเรียกว่า “ขบวนการแบ่งแยกดินแดน (ขบด.)” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “ขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.)” เพื่อลดระดับความสำคัญการก่อการร้ายลง ทั้งนี้รูปแบบการก่อการร้ายเป็นการเรียกเก็บค่าคุ้มครอง เรียกค่าไถ่ ปิดสวนยาง ลอบทำร้าย และช่มโจมตี ปัจจุบันขบวนการโจรก่อการร้ายได้ยุติบทบาทลง

กลุ่มโจรมิจจาซีห์มุจาฮิดีนอิสลามปัตตานี (GMIP)

กลุ่มโจรมิจจาซีห์มุจาฮิดีนอิสลามปัตตานีได้ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยมีนายฮับดุลละมาน หรือเจ๊ะกูแม อาหะมะ เป็นหัวหน้า ศูนย์ปฏิบัติการอยู่ในประเทศมาเลเซียกิจกรรมหลัก คือ การปลุกระดม สร้างแนวความคิดการแบ่งแยกดินแดน การจัดหาและรับสมัคร ตลอดจนการจัดหาทุนในกาดำเนินการ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่กระทำความผิดในประเทศไทยแล้วหลบหนีไปประเทศมาเลเซีย

วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อก่อตั้งรัฐอิสระเป็นรัฐปัตตานี ยึดถือหลักการต่อสู้เพื่อพิทักษ์และดำรงความเป็นธรรมตามแนวทางศาสนาอิสลาม หรือหลักจีฮัด (Jihaad) โดยรูปแบบของการก่อการร้าย คือ การเรียกค่าคุ้มครอง สร้างความปั่นป่วน ก่อวินาศกรรม และการชู้กรรโชกทรัพย์เจ้าของกิจการ

¹ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล สำหรับบางส่วนของสงขลานั้น ประกอบด้วย อ.จะนะ เทพา นาทวี และสะบ้าย้อย ซึ่งเป็นอำเภอที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ค่อนข้างมาก และมีอาณาเขตติดกับ 3 จังหวัดชายแดนใต้

ในพื้นที่ ปัจจุบันกลุ่มโจรมิจจาซีพุงจาฮีตินอิสลามปัตตานียังเคลื่อนไหวอยู่ทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย บางกระแสระบุว่าได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการพูโล (PULO)

แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี (BRN)

แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานีก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2503 นำโดยนายหะยีอามีน ติ๊ะมีนา (บุตรชายของหะยีสุหลง ติ๊ะมีนา) เป็นหัวหน้า ศูนย์ปฏิบัติการอยู่ที่ รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย มีการระดมพลและสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์ เป็นหน่วยปฏิบัติการทางทหาร เมื่อปี พ.ศ.2511 สามารถยึดเทือกเขาบูโด จังหวัดนราธิวาส เป็นฐานที่มั่นในการก่อการร้ายในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อแบ่งแยกดินแดนจังหวัดสงขลาบางส่วน สตูล ยะลา ปัตตานี นราธิวาส ให้เป็นรัฐอิสระโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข รัฐบาลไทยได้ส่งชุดปฏิบัติการพิเศษที่เป็นกองกำลังผสมระหว่างตำรวจ ทหาร อาสาสมัครรักษาดินแดน เข้าร่วมปฏิบัติการปราบปราม ขบวนการดังกล่าวอย่างรุนแรง ทำให้สมาชิกขบวนการเสียชีวิตจำนวน 329 ราย มอบตัวกับทางการ 165 ราย ถูกจับกุมอีก 1,208 ราย ยึดอาวุธปืนได้จำนวน 1,546 กระบอก และเผาทำลายค่ายพักของกระบวนกร 250 แห่ง นอกจากนี้รัฐบาลได้ดำเนินการนโยบายการผสมกลมกลืนชาติพันธุ์ เพื่อตัดตอนความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับมวลชนในพื้นที่ ปัจจุบันกลุ่มแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานีมีการเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง การทหารทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย

องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานี (PULO)

องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานีก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2505 โดยชาวมุสลิมจากประเทศไทยและประเทศมาเลเซียไปแสวงบุญที่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้ประชุมจัดตั้งสมาคมขึ้น 2 สมาคม คือ สมาคมนักศึกษาหนุ่มและสมาคมปัตตานีรวมซาอุดีอาระเบีย โดยทั้ง 2 สมาคม มีนโยบายแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยโดยสันติวิธีและใช้กำลังอาวุธ ต่อมา พ.ศ.2511 จึงมีการรวมตัวของ 2 สมาคม แล้วตั้งชื่อใหม่ว่า "องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานี (PULO)" โดยมีต่วนกูปีรอ กอตอนีรอ เป็นผู้นำกลุ่ม

วัตถุประสงค์เพื่อแบ่งแยกดินแดนและจัดตั้งรัฐอิสระ โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขซึ่งมีนโยบายเป็นแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย (ยึดหลักกฎหมายอิสลามเป็นรัฐธรรมนูญ) พูโลเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นสมบูรณ์แบบกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะมีการร่างรัฐธรรมนูญปกครอง ฉบับปี พ.ศ.2511 และจัดหาแนวร่วมสมาชิกและองค์กรสนับสนุนไว้ได้หลายหน่วยสาขาทั้งในราชอาณาจักรและต่างประเทศ แนวความคิดนโยบายเบื้องต้นในการดำเนินการขององค์กรจะมุ่งเน้นหนักในการต่อสู้ทางการเมืองด้วยการปลุกกระดมมวลชนลักษณะจิตวิทยา โฆษณาชวนเชื่อ เพื่อแสวงหาแนวร่วมและสมาชิก ซึ่งเป้าหมายหลักได้แก่ กลุ่มผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่นตลอดจนกลุ่มปัญญาชนหัวใหม่ที่ สามารถผสมผสานความคิดทางการเมืองและปรัชญาศาสนาเข้าด้วยกันอย่างแนบเนียน เนื่องจากสมาชิกเป็นชนรุ่นใหม่และมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ทำให้ PULO สามารถประสานกับองค์การ

ปลดปล่อยปาเลสไตน์ ประเทศซีเรีย ประเทศลิเบีย อีกหลายประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง จึงมีการจัดเป็นกองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับกองกำลังรัฐบาล

รูปแบบการก่อการร้าย คือ การเรียกค่าคุ้มครอง จับตัวเรียกค่าไถ่ โจมตีสถานที่ราชการ และวางระเบิดสถานสาธารณะ รัฐบาลได้ปราบปรามด้วยกำลังอาวุธอย่างจริงจังและต่อเนื่องรุนแรง ส่งผลให้สามารถจับกุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญในกลุ่มได้ อาทิ นายหะยียูโซ๊ะ ปากีสถาน นายหะยีดาโอ๊ะ ทำน้า สถานภาพของกลุ่มปัจจุบันคาดว่าไม่มีกลุ่มนี้แล้ว แต่สมาชิกในกลุ่มได้เข้าร่วมกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนอื่นๆ

แนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี (BERSATU)

แนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม BRN กลุ่ม PULO กลุ่ม GMIP โดยเกิดจากมติที่ประชุมที่เรียกว่า “การประชุมบรรดานักต่อสู้เพื่อปัตตานี” เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2532 โดยให้จัดตั้งเป็นองค์กรร่วม ภายใต้การนำของ ดร.ฟาเดร์เจ๊ะมาน ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย เป็นกลุ่มโจรก่อการร้ายที่ดำเนินการต่อสู้เพื่อปลดปล่อย 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาประสบความล้มเหลว และมีสภาพที่อ่อนแอลงดังนั้นโจรก่อการร้ายกลุ่มต่าง ๆ จึงมีแนวคิดในการรวมตัวให้เป็นเอกภาพในการเคลื่อนไหวเสมอมา แต่ไม่เคยบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์แม้แต่ครั้งเดียว ทั้ง ๆ ที่ได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มอนุรักษนิยมมาเลเซีย ตะวันออก เพื่อให้เป็นเพียงต้นแบบในการปฏิบัติแยกดินแดนแต่ยังขาดความเชื่อมโยงให้เป็นระดับสากลกับการก่อการร้ายมุสลิม

วัตถุประสงค์ของกลุ่มเป็นการร่วมกันต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปัตตานีและ ก่อตั้งเป็นรัฐมลายู อิสลาม โดยมุ่งเป็นการต่อสู้เพื่อหลักศาสนา “จีฮัด” ด้วยกองกำลังก่อการร้ายติดอาวุธ ต่อต้านหลักการและนโยบายต่างๆของรัฐบาลไทย เรียกร้องให้ประเทศมุสลิมทั่วโลกสนับสนุนการต่อสู้นี้ เรียกร้องให้นานาชาติและขบวนการองค์กรอิสระสนับสนุนการต่อสู้เพื่อรัฐปัตตานี และร่วมมือกับขบวนการปลดแอกทุกกลุ่มและผู้เฝ้าหาสันติทั่วโลก ขบวนการนี้ยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และทางราชการคิดว่ามีส่วนต่อการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

รูปแบบการก่อการร้ายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีการกระทำหลายรูปแบบ สามารถประมวลได้ดังนี้

1. การฆ่าผู้บริสุทธิ์เป็นรายบุคคล โดยมีลักษณะต่างๆ กัน เช่น การยิง การฆ่าปาดคอ
2. การวางระเบิด รถติดระเบิด
3. การวางเพลิง
4. การให้ตะปูเรือใบ
5. การข่มขู่ในลักษณะต่างๆ เช่น ใบปลิว
6. การปาระเบิด ขวดที่บรรจุวัตถุระเบิด

7. ทำลายทรัพย์สินของราชการ เช่น เผาโรงเรียน เผาสถานที่ราชการ
8. การทำลายทรัพย์สินของประชาชน เช่น การถางสวนของประชาชน การทำลายต้นยางพารา
9. การปล้นปืน
10. การใช้สงครามทางจิตวิทยา เช่น การให้หยุดวันศุกร์ตามหลักศาสนาอิสลาม เป็นต้น

วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2548) กล่าวไว้ใน “ฟ้าเดียวกัน” ถึงความเชื่อของกลุ่มบุคคลต่อเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเหตุร้ายทั้งหมดเป็นฝีมือของขบวนการแบ่งแยกดินแดนโดยตรงในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งเริ่มเชื่อว่า เหตุร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นฝีมือของขบวนการแบ่งแยกดินแดนจริง แต่ก็ไม่ทั้งหมด ฝ่ายนี้ยกตัวอย่างว่า มีผู้นำทางศาสนาหลายคนที่ถูกลอบทำร้ายจนเสียชีวิตนั้น ไม่มีกิจกรรมอันใดแม้แต่น้อยที่จะทำให้ผู้ก่อการไม่ชอบจนถึงกับต้องฆ่ากันและเชื่อว่าอาจจะเป็นเจ้าของที่รัฐก็เป็นได้และที่ทำไมไปนั้นก็ด้วยเชื่อหรือหวาดระแวง โดยได้สรุปพฤติกรรมของผู้ก่อการร้ายในภาคใต้เอาไว้ดังนี้

1. ผู้ก่อการร้ายได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่าต้องการแบ่งแยกดินแดนจริงๆ โดยแยกเอาปัตตานี ยะลา นราธิวาส (และบางส่วนของสงขลา) ออกเป็นรัฐเอกราช
2. ผู้ก่อการร้ายไม่ได้ประกาศอย่างชัดเจนถึงอุดมการณ์หรือนโยบายหลังจากที่สามารถแยกดินแดนดังกล่าวได้สำเร็จ เราจึงไม่รู้ว่าถ้าแยกได้เขาจะปกครองกันอย่างไร มีนโยบายอย่างไรต่อคนต่างศาสนา
3. ผู้ก่อการร้ายฆ่าผู้คนโดยไม่เลือกศาสนา ฆ่าแม้แต่ผู้ที่เป็นมุสลิมด้วยกัน ไม่เว้นแม้แต่กับผู้นำศาสนา ถึงแม้ผู้ก่อการร้ายจะอ้างว่ามุสลิมคนนั้นทำงานร่วมมือกับรัฐ แต่บ่อยครั้งที่ความร่วมมือนั้นไม่ใช่ความร่วมมือทางด้านความมั่นคงแต่ประการใด มุสลิมคนนั้นก็ยิ่งถูกฆ่า สะท้อนให้เห็นว่า หากผู้ก่อการร้ายแยกดินแดนสำเร็จ ก็มีความเป็นไปได้ว่า ชาวมุสลิมที่เป็นข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน หรือให้ความร่วมมือกับรัฐในระดับใดระดับหนึ่งอาจจะถูกกำจัดออกไป
4. ผู้ก่อการร้ายไม่ได้หมายมุ่งที่จะเอาชีวิตเจ้าหน้าที่รัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว (ดังที่การก่อการร้ายทั่วไปมักจะกระทำ) หากแต่ยังเอาชีวิตชาวบ้านผู้บริสุทธิ์อีกด้วย ในข้อหลังนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ก่อการร้ายมีแนวโน้มที่จะไม่ชอบคนที่ไม่ใช่มุสลิม ฉะนั้น จึงเป็นไปได้ว่าหากแยกดินแดนสำเร็จ คนที่ไม่ได้เป็นมุสลิมอาจต้องถูกขับออกไปหรือไม่ก็ถูกฆ่า
5. จากการที่ผู้ก่อการร้ายเอาชีวิตชาวบ้านผู้บริสุทธิ์ด้วยนั้น ชี้ให้เห็นว่า ในด้านหนึ่งผู้ก่อการร้ายต้องการข่มขวัญชาวบ้านธรรมดาไม่ให้มีชีวิตที่เป็นปกติ (รวมทั้งคนที่เป็นมุสลิมด้วย) ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ผู้ก่อการร้ายเลือกที่จะปฏิบัติการแบบง่ายๆ ไม่ต้องกลัวการโต้ตอบ เพราะชาวบ้านไม่ได้พกอาวุธ

6. ผู้ก่อการร้ายไม่เชื่อในหลักคำสอนของศาสนาใดๆ ทั้งสิ้น ยิ่งหากเป็นศาสนาอิสลามด้วยแล้ว ผู้นำทางศาสนามักจะออกมาพูดเสมอว่า การฆ่าคนไม่ได้อยู่ในคำสอนของศาสนาอิสลาม

7. ผู้ก่อการร้ายได้ประกาศแบ่งแยกดินแดน ทั้งๆ ที่มุสลิมแทบทั้งหมดต่างยืนยันอย่างหนักแน่นเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่ต้องการแบ่งแยกดินแดน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หากมีการแบ่งแยกดินแดนสำเร็จแล้ว ผู้ก่อการร้ายเหล่านี้จะอยู่ร่วมกับพี่น้องมุสลิมได้อย่างไร

ปัจจัยจากคนหรือกลุ่มคนนับเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งต้องรับการแก้ไขจากสังคมโดยด่วน

3.2 ปัจจัยด้านโครงสร้าง

เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้ถูกก่อตัวขึ้นมาจากสภาพและบริบทของสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา และทรัพยากรของท้องถิ่น ซึ่งหากจะมองถึงมิติดังกล่าวก็จะพบว่าในพื้นที่ซึ่งไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร และมีความล้าหลังจากพื้นที่ใกล้เคียง จากส่วนนี้ทำให้คนในพื้นที่มองว่าตนเป็นบุคคลชั้นที่ 2 ในการได้รับการดูแลจากภาครัฐ กลายเป็นส่วนหนึ่งของการชิงชังหน่วยงานภาครัฐของคนในพื้นที่ ซึ่งบริบทของพื้นที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจในอดีตและยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

เศรษฐกิจชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต ขึ้นกับภาคเกษตรแบบยังชีพที่พึ่งพาธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยรูปแบบการเกษตรของชุมชนมักมีความหลากหลายของผลผลิต เช่น ที่ดอนทำสวนผสม (ปลูกพืชผลหลายชนิด) สวนมะพร้าว ที่ลุ่มทำนา และเลี้ยงวัว เลี้ยงแพะแบบปล่อยตามธรรมชาติ ส่วนที่ชายฝั่งทะเลก็ทำประมงพื้นบ้านโดยใช้เรือกอลและ² ภาพเหล่านี้คือ "ระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสานในระดับครัวเรือนและชุมชน" ชาวบ้านคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนคนลำบากตามหลักศาสนาอิสลาม (เงินชะกาต) ชาวไทยพุทธและมุสลิมก็อยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย การทำมาค้าขายไม่นึกถึงการแสวงหากำไรมากนัก "ถ้าเป็นพ่อค้าแม่ค้าโดยเฉพาะคนมุสลิม ส่วนใหญ่มักขายของไม่แพง" ส่วนหนึ่งเพราะความเชื่อเรื่อง

² เรือกอลและเป็นเรือประมงพื้นบ้านที่ใช้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่าง มีขนาดตั้งแต่ยาว 20 คอกถึง 25 คอก ลักษณะการก่อสร้างเรือทำให้ส่วน หัวและท้ายเรือสูงขึ้นจากลำเรือเพื่อให้ดูสวยงาม และลักษณะเด่นกว่าเรือประมงทั่วไป คือการเขียนลวดลายบนลำเรือ อันเป็นเอกลักษณ์มาช้านาน ลวดลายบนลำเรือกอลและเป็นการผสมผสานระหว่างลายมาลาญชาวและลายไทย โดยมีสัดส่วนของลายไทยอยู่มากที่สุด

บาปและข้อห้ามทางศาสนาที่พวกเขาถูกสั่งสอนกันมา สามจังหวัดแห่งนี้แม้มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ของภาคได้ แต่ในชุมชนโดยเฉพาะในชนบทก็มีค่าครองชีพที่ต่ำเช่นกัน

ต่อมาท่ามกลางการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลัก³ นับแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมาซึ่งเป็นปีที่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน เศรษฐกิจสามจังหวัดชายแดนภาคได้ก็ยังคงพึ่งพิงภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าพื้นที่เกษตรกรรมแบบยังชีพ/แบบเศรษฐกิจพอเพียงจะถูกแทนที่ด้วยสวนยางพาราและประมงพาณิชย์มากขึ้นตามลำดับ แต่พื้นที่เหล่านี้ก็ยังคงหลงเหลืออยู่ในชุมชนในสามจังหวัดแห่งนี้ค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับหลายๆ จังหวัดของภาคใต้ วิถีอิสลามไม่ปฏิเสธการแข่งขันการบริโภคบนพื้นฐานของจริยธรรม แต่ก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากนัก แม้แต่การซื้อที่ดินเพื่อเกร็งกำไรหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ก็ผิดหลักศาสนา ส่วนการบริโภค วิถีอิสลามมุ่งเน้นการใช้จ่ายสิ่งที่จำเป็น การประหยัด ความไม่ฟุ้งเฟ้อ แม้แต่การซื้อของมาบริโภคเพื่ออวดเพื่อนบ้านก็เป็นข้อห้ามทางศาสนา และค่าใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมทั้งหมดจะต้องถูกสอบสวนในโลกหน้า ดังนั้นกว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมาชาวมุสลิมในสามจังหวัดแห่งนี้จึงไม่ค่อยได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลักเท่าไรนัก

เศรษฐกิจสามจังหวัดชายแดนในปัจจุบัน

ในที่นี้จะอธิบายใน 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เทียบกับภาคใต้และประเทศ (2) การชี้ให้เห็นถึงอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาต่างๆ และสาเหตุ (3) การอธิบายสถานการณ์ความยากจนในพื้นที่ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นนับแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี 2547 และ(4) การวิเคราะห์แนวทางการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

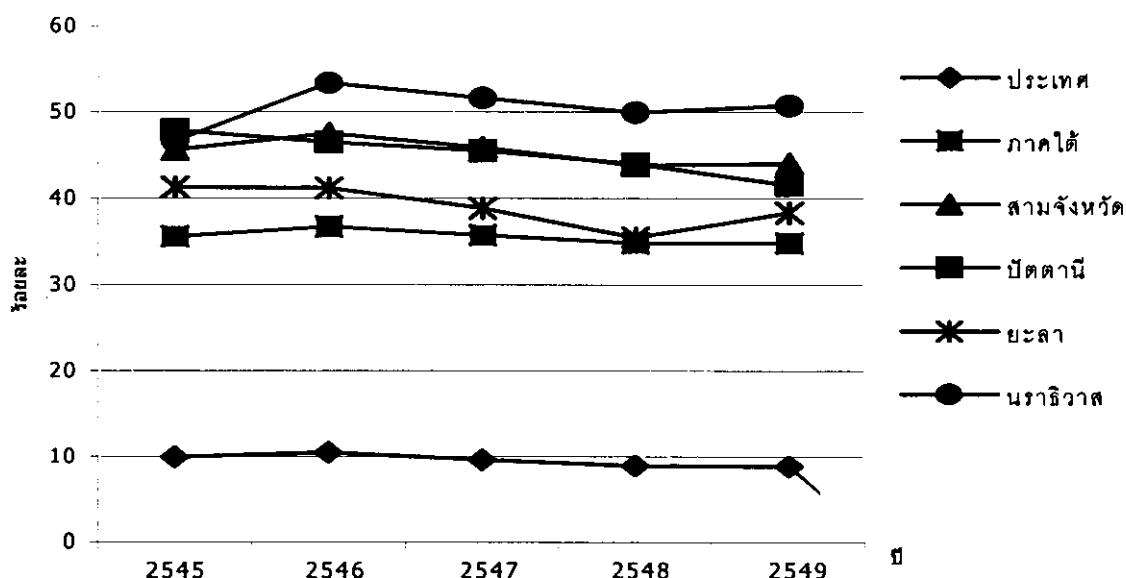
(1) โครงสร้างเศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่พึ่งพาสาขาเกษตรกรรมมาโดยตลอดเช่นเดียวกับโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ แต่สามจังหวัดนี้พึ่งพาสาขาเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่า ในขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศพึ่งพาสาขาอุตสาหกรรมเป็นหลัก หากดูสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมย่อนหลังระหว่างปี 2545 – 2549 (ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9) จะเห็นได้ว่าแต่ละปีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมเป็นสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 43.9 – 47.5 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวม เทียบกับร้อยละ 34.9

³ การพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสหลัก เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) การส่งเสริมการบริโภคนิยมผ่านสื่อโฆษณาและตัวแบบต่างๆ การส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ การส่งเสริมการผลิตเพื่อการค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศมากกว่าผลิตเพื่อบริโภคเพื่อพึ่งตนเองทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว(Monoculture) เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม เป็นต้น

- 36.8 ของภาคใต้ และร้อยละ 8.8 - 10.5 ของประเทศ โดยในปี 2545 จังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมมากที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส ต่อมาตั้งแต่ปี 2546 ต่อเนื่องถึงปี 2549 จังหวัดนราธิวาสมีสัดส่วนดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัตตานี และยะลา ตามลำดับ (ดูแผนภูมิที่ 3-1)

แผนภูมิที่ 3-1 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์รวม



ในปี 2549 สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 44.0 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวม โดยแยกเป็นด้านกิจกรรมร้อยละ 33.3 และด้านประมงร้อยละ 10.7 สำหรับพืชเศรษฐกิจหลักได้แก่ ยางพารา ข้าว และไม้ผล โดยยางพารามีพื้นที่ปลูกประมาณ 3.2 ล้านไร่ แต่ปลูกในพื้นที่ไม่เหมาะสมถึง 1.2 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 37.3 ของพื้นที่ปลูกทั้งหมด ข้าวมีพื้นที่ปลูก 605,053 ไร่ แต่พื้นที่ปลูกที่เหมาะสมมีถึง 1.02 ล้านไร่ และไม้ผลมีพื้นที่ปลูก 363,343 ไร่ ตามลำดับ

นอกจากนี้ที่นาร้างและพื้นที่ทิ้งร้างในสามจังหวัดชายแดนมีถึง 322,359 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.69 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร โดยจังหวัดปัตตานีและนราธิวาสมีสัดส่วนที่นาร้างและพื้นที่ทิ้งร้างต่อเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรสูงเป็นอันดับ 1 และ 2 ของภาคใต้ คือ ร้อยละ 16.61 และ 9.83 ตามลำดับ (ตารางที่ 3-1) โดยสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาดินเปรี้ยวจัด ดินทรายจัด

ตารางที่ 3-1 พื้นที่ สัดส่วน ที่นาร้างและที่ทิ้งร้างสามจังหวัดชายแดน

ภาค/จังหวัด	เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร(ไร่)	ที่นาร้างและที่ทิ้งร้าง(ไร่)	สัดส่วน (ร้อยละ)
ภาคใต้	19,139,856	1,578,711	8.25
สามจังหวัดชายแดน	3,326,195	322,359	9.69
ปัตตานี	763,998	126,904	16.61
ยะลา	1,193,195	60,943	5.11
นราธิวาส	1,369,002	134,512	9.83

ที่มา กรมพัฒนาที่ดิน 2549

ข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินยังระบุว่า พื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกปาล์มน้ำมันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประมาณ 1.56 ล้านไร่ แต่ปัจจุบันมีปาล์มน้ำมันปลูกอยู่เพียง 20,279 ไร่ เท่านั้น โดยปลูกในจังหวัดนราธิวาส 19,381 ไร่ และจังหวัดยะลา 898 ไร่

(2) การขยายตัวทางเศรษฐกิจ

ระหว่าง ปี 2541 – 2549 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าของภาคและประเทศ โดยระหว่างปี 2541 - 2544 เศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอัตราการขยายตัวติดลบต่อเนื่อง ร้อยละ -5.5 , -3.4 , -0.6 , และ -2.2 ตามลำดับ เนื่องจากผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2539-40 แต่ต่อมาในปี 2545 เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวมีอัตราการขยายตัวเป็นบวก ร้อยละ 5.8 และเพิ่มเป็น ร้อยละ 5.9 ใน ปี 2546 เนื่องจากผลผลิตและราคายางพาราที่เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาสและยะลา แต่หลังเหตุการณ์ความไม่สงบตั้งแต่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นมาเศรษฐกิจของสามจังหวัดได้รับผลกระทบในทางลบอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2547 ปี 2548 และปี 2549 อัตราการขยายตัวลดลงเหลือ ร้อยละ 2.3 ร้อยละ 0.85 และร้อยละ 1.04 ตามลำดับ และมีส่วนสำคัญทำให้ปัญหาความยากจนที่วัดจากรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนในพื้นที่ที่มีความรุนแรงมากขึ้น

(3) ความยากจน

คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีฐานะค่อนข้างยากจน จะเห็นได้จากรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ในปี 2547 สามารถเรียงจากมากไปน้อย จากตารางที่ 3-2 จะเห็นได้ว่า จังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวน้อยที่สุด ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 3,230 บาท/คน/เดือน ส่วนจังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลาอยู่ใน 5 ลำดับที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวน้อยสุด

นอกจากนี้หากประเมินโดยเส้นความยากจน (Poverty Line) ซึ่งวัดจากรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนในปี 2547 สามจังหวัดชายแดนใต้มีจำนวนคนจนหนาแน่นถึง 311,500 คิดเป็นร้อยละ 17.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด สูงกว่าสัดส่วนคนจนทั้งภาคใต้ซึ่งมีเพียงร้อยละ 7.8 โดยคนจนในสามจังหวัดรวมกันมีสัดส่วนร้อยละ 47.6 ของจำนวนคนจนทั้งภาคใต้ (วิโชติ จรุงโรจน์ , 2548 : 182)

จากสถิติจะเห็นว่า ประชาชนมีฐานะยากจนซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ จากการถูกชักจูงไปในทางที่ผิด โดยอาศัยการใช้รายได้เป็นสิ่งชักจูงดังกล่าว

ตารางที่ 3-2 รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีของจังหวัดในภาคใต้ ปี พ.ศ. 2547

จังหวัด	รายได้เฉลี่ย/หัว/ปี
1. ภูเก็ต	182,543
2. สงขลา	95,162
3. พังงา	85,946
4. สุราษฎร์ธานี	83,194
5. กระบี่	73,288
6. สตูล	72,003
7. ชุมพร	65,231
8. ระนอง	64,514
9. ตรัง	63,246
10. ปัตตานี	60,038
11. นครศรีธรรมราช	59,869
12. ยะลา	52,115
13. พัทลุง	41,786
14. นราธิวาส	38,762

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548

ต่อมาในปี 2549 จำนวนคนจนในสามจังหวัดได้เพิ่มขึ้นเป็น 338,100 คน หรือเพิ่มขึ้น 26,600 คน ในช่วงเวลา 2 ปี สัดส่วนคนจนเพิ่มเป็นร้อยละ 18.4 สูงกว่าสัดส่วนคนจนของภาคใต้และของประเทศ ซึ่งลดลงเป็นร้อยละ 5.5 และร้อยละ 9.6 ตามลำดับ โดยจังหวัดนราธิวาสซึ่งเศรษฐกิจพึ่งพิงสาขาเกษตรกรรมสูงกว่าปัตตานีและยะลาและมีสถานการณ์ความรุนแรงอยู่ในระดับต้นๆ ของสามจังหวัด มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.2 ในปี 2547 เป็นร้อยละ 27.1 ในปี 2549 ในขณะที่จังหวัดยะลาและปัตตานีมีสัดส่วนคนจนลดลงจากร้อยละ 10.0 เป็นร้อยละ 6.7 และร้อยละ 23.0 เป็นร้อยละ 16.3 ตามลำดับ ดูตารางที่ 3-3 ประกอบ

ตารางที่ 3-3 จำนวนคนจน สัดส่วนคนจน จำแนกตามพื้นที่ ปี 2547 และปี 2549

พื้นที่	ปี 2547			ปี 2549		
	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	จำนวนคนจน	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	จำนวนคนจน	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)
ประเทศ	1,242	7,079,000	11.16	1,368	6,056,700	9.6
ภาคใต้	1,164	655,000	7.8	1,340	472,200	5.5
สามจังหวัดชายแดนใต้	-	311,500	17.8	-	338,100	18.4
● บัตตานี	1,106	143,300	23.0	1,269	88,900	16.3
● ยะลา	1,104	43,400	10.0	1,311	33,400	6.7
● นราธิวาส	1,100	124,800	18.2	1,262	215,800	27.1

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2550

อย่างไรก็ตามการมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนอาจไม่สามารถวัดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตได้มากนัก เนื่องจากบริบทเฉพาะตัวของวิถีอิสลามในพื้นที่ที่ยังคงแบ่งปันช่วยเหลือตามหลักศาสนา หลายพื้นที่ยังคงมีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง พึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง และมีค่าครองชีพที่ต่ำ แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงมากกว่าคือปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้างที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต เช่น ขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย ขาดที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินขนาดเล็ก ขาดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วม ขาดข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ในการประกอบอาชีพ การมีภาระการพึ่งพาสูง การไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐหรือบริการของรัฐไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในพื้นที่

(4) การฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน

การพัฒนาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา รัฐบาลทักษิณได้จัดทำ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (บัตตานี ยะลา นราธิวาส)” เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการฟื้นฟูและพัฒนา ระหว่างปี 2547-2548 โดยมี 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งแก้ปัญหาความจำเป็นพื้นฐานและขจัดความยากจนกลุ่มคน/พื้นที่เป้าหมาย
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างเศรษฐกิจใหม่และยกฐานเศรษฐกิจเดิมให้เข้มแข็งและยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่งเชื่อมสู่ภายนอก

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาคนและสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรงได้แก่ยุทธศาสตร์ที่ 1-3 ต่อมาในปี 2549 รัฐบาลชุดเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นเรื่องเร่งด่วนจึงได้จัดทำ "ยุทธศาสตร์และแนวทาง/มาตรการ (Roadmap) การฟื้นฟูเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส" เพื่อให้แทนยุทธศาสตร์เดิม ซึ่งประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ย่อย ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 แก้ปัญหาความเดือดร้อนด้านการประกอบอาชีพและการมีรายได้ของประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ฟื้นฟูภาคเกษตรให้สร้างมูลค่าเศรษฐกิจให้เต็มศักยภาพ(ยางพาราลองกอง โคเนื้อ)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการค้า/การลงทุนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมสังคมของพื้นที่ (พัฒนานิคมอาหารฮาลาล)

แต่ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์เหล่านี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ดูเหมือนจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ สถานการณ์ความไม่สงบที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐและผู้รับเหมา/คนงานไม่กล้าเข้าไปปฏิบัติงานหรือดำเนินโครงการในพื้นที่เสี่ยงต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจจึงค่อนข้างจำกัดวงในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยเป็นหลักและพื้นที่เหล่านี้ก็มักจะมีโครงการต่างๆ เข้ามาดำเนินการอยู่เรื่อยๆ ผลประโยชน์จึงตกกับคนกลุ่มเดิมๆ ไม่กระจายอย่างทั่วถึงในขณะเดียวกันโครงการที่สามารถดำเนินการได้ หลายโครงการผลประโยชน์กลับไม่ตกถึงชาวบ้านและชุมชนอย่างทั่วถึงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจเหล่านี้จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถดึงประชาชนส่วนใหญ่มาเป็นฝ่ายรัฐได้เลย

ดุลยภาพในการพัฒนาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การพัฒนาตามกระแสหลัก ที่มุ่งเน้นให้คนหาเงินมากๆ เพื่อซื้อหาความสุขบนโลกใบนี้ ระบบคิดนี้จำเป็นต้องส่งเสริมการโฆษณาเพื่อกระตุ้นการบริโภค การลงทุน การค้า การส่งออก และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะที่โลกทัศน์แบบอิสลาม มีศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าของผู้ที่สร้างสรรพสิ่งและชีวิตมนุษย์ที่พระองค์ประทานให้อยู่บนโลกใบนี้เพียงชั่วขณะเพื่อทดสอบความดีชั่ว ก่อนกลับไปสู่อ้อมกอดของพระองค์ในโลกหน้าทีนี้รันดรเพื่อรับผลจากการกระทำในโลกนี้ ระบบคิดนี้ มีส่วนสำคัญทำให้เกิดวิถีปฏิบัติที่เน้น การทำงานพอประมาณ มีเวลาสังสรรค์และปฏิบัติศาสนกิจ เอาถ้าไรพอประมาณ มีค่าครองชีพต่ำ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการผลิตแบบผสมผสาน ที่เห็นอยู่ทั่วไปในชุมชนชาวมุสลิมในสามจังหวัด ระบบคิดทั้งสองดูเหมือนจะ

ต่างกัน ดังนั้นการค้นหาทางสายกลางเพื่อสร้างดุลยภาพในการพัฒนาอันเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเพื่อนำสันติสุขกลับคืนมาสู่ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วน

ดุลยภาพในการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจอธิบายด้วยสองแกนหลักคือ แกนนอน ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ และ แกนตั้ง ระดับการพัฒนาคน ชุมชน สังคม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ดูแผนภูมิที่ 3-2) ณ จุดเริ่มต้นของแกนทั้งสอง ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจควรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความต้องการของคนและสังคมอย่างทั่วถึง แต่ในพื้นที่พิเศษอย่างสามจังหวัดชายแดนใต้ การพัฒนาเศรษฐกิจ จำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างการพึ่งตนเองและพึ่งตลาดโลก นั่นคือการมีระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้และสอดคล้องกับวิถีอิสลามเพื่อเป็นฐานของปีระมิดเศรษฐกิจ และมีระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่เป็นยอดของปีระมิดที่พึ่งตลาดโลกและสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานของการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม พร้อมๆ กับการส่งเสริมความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม⁴ การสร้างสังคมเรียนรู้ คู่คุณธรรม และสนับสนุนการดูแลและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยทั้งหมดต้องอยู่บนหลักการที่ไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามและศีลธรรมอันดีงาม เช่น การไม่แสวงหาดอกเบี้ยจากผู้อื่น การไม่ส่งเสริมอบnoxious things เป็นต้น นั่นคือการพัฒนาสามจังหวัดแห่งนี้ ต้องดำเนินไปควบคู่ทั้งสองแกนเพื่อสร้างสมดุลของการพัฒนา

แต่ในที่สุดแล้วในอนาคต ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องชะลอลงเรื่อยๆ เนื่องจากเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการคือ

(1) ความร่อยหรอของปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป อาทิ น้ำมัน แร่ธาตุต่างๆ เนื่องจากการขุดเจาะมาใช้เพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่สิ้นสุดของสังคมบริโภคนิยมที่กำลังแพร่กระจายไปทั่วโลก รวมถึงประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

(2) ขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ที่จะรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ อาทิ การขุดเจาะแร่ธาตุได้พิภพ การสูบน้ำบาดาล การตัดไม้ทำลายป่า การปล่อยของเสียหรือมลพิษจากกระบวนการผลิตและการบริโภค จนในที่สุด ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุลและเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ตามมาซึ่งกำลังเกิดขึ้นในขณะนี้คือ ภาวะโลกร้อนอันเนื่องจากภาวะเรือนกระจก ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นเนื่องจากน้ำแข็งขั้วโลกละลาย ความแปรปรวนของภูมิอากาศ น้ำท่วมฉับพลัน แผ่นดินไหว แผ่นดินทรุด สึนามิ ฯลฯ ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ

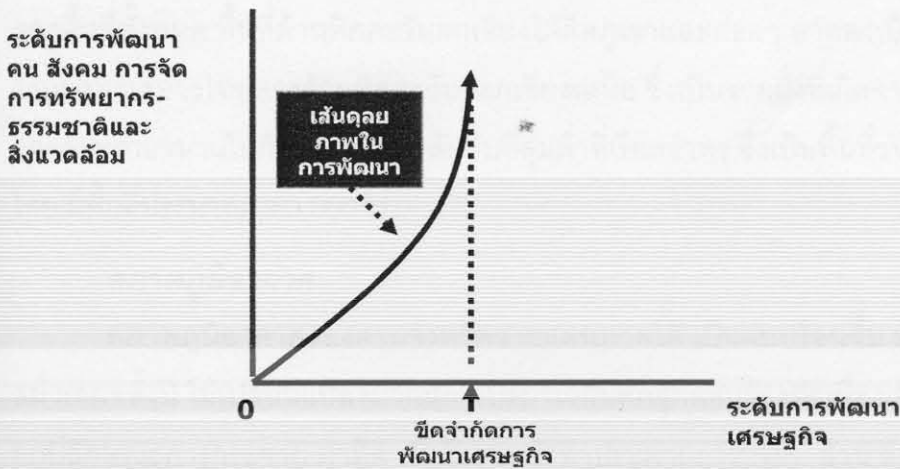
⁴ ผู้พิพากษาที่เคยทำงานในสามจังหวัดชายแดนใต้ท่านหนึ่งแสดงทัศนะว่า การสร้างความยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนใต้ มี

ความสำคัญว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ การให้ความสะดวกสบาย และวัตถุนิยม รวมทั้งชาวบ้านยังต้องการความจริงใจและเมตตาธรรมจากภาครัฐอีกด้วย

(3) หลักศาสนาอิสลามได้กำหนดกรอบการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจของชาวมุสลิมอย่างเข้มงวด ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์ประพฤติตนอยู่ในครรลองของจริยธรรม เช่น ห้ามซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ สอนให้ใช้จ่ายสิ่งที่จำเป็น การประหยัด ความไม่ฟุ้งเฟ้อ ห้ามซื้อของมาบริโภคเพื่ออวดเพื่อนบ้าน และค่าใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมทั้งหมดจะต้องถูกสอบสวนในโลกหน้า เป็นต้น ซึ่งเหตุผลข้อนี้ ยังมีส่วนสำคัญทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจของสามจังหวัดแห่งนี้ ส่วนใหญ่มักอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ หากดูจากตัวชี้วัดรายได้ต่อหัวและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

จากแผนภูมิที่ 3-2 หลังจากเส้นดูลยภาพในการพัฒนาเคลื่อนตัวออกจากจุดเริ่มต้นไปทางขวา โดยทำมุมประมาณ 45 องศา กับแกนนอนได้ระยะหนึ่ง ก็จะค่อยๆ วกขึ้นบนและขนานกับแกนตั้ง เนื่องจากระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มชะลอตัวและที่สุดคงที่อยู่ในระดับที่ไม่อาจเกินเส้นขีดจำกัดการพัฒนาเศรษฐกิจ(เส้นปะ) ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ข้างต้น ในขณะที่ระดับการพัฒนาคน สังคม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังคงเพิ่มขึ้นได้ปกติ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม การบริหารจัดการ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถพึงพิงปัจจัยทางกายภาพในระดับต่ำได้

แผนภูมิที่ 3-2 เส้นดูลยภาพในการพัฒนาและขีดจำกัดการพัฒนาเศรษฐกิจ



3.2.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิประเทศ

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีพื้นที่ประมาณ 6.84 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.3 ของพื้นที่ภาคใต้ พื้นที่ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาสันกาลาคีรีเป็นแนวแบ่งเขตแดนระหว่างไทยและมาเลเซียอยู่ในเขตจังหวัดยะลาและนราธิวาส ถัดมาเป็นที่ราบเชิงเขาและค่อยๆ ลาดเอียงสู่พื้นที่ราบแถบชายฝั่ง

ทะเลด้านทิศตะวันออก มีลุ่มน้ำหลักคือ ลุ่มน้ำปัตตานี ลุ่มน้ำสายบุรี ลุ่มน้ำบางนรา และลุ่มน้ำโก-ลก มีอ่าวที่สำคัญคือ อ่าวปัตตานี

จังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่ประมาณ 1.21 ล้านไร่ ตั้งอยู่บนภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่จังหวัด นอกจากนั้นเป็นที่ราบตะกอนน้ำพัด ที่ลาดเชิงเขาและภูเขา ทำให้มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรหลายรูปแบบ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การทำนาข้าว การทำสวนผลไม้และสวนยางพารา รวมถึงการเกษตรตามไหล่เขาในลักษณะสวนผสม พื้นที่ป่าไม้บริเวณภูเขาหลายแห่งยังคงมีสภาพสมบูรณ์ บางแห่งมีร่องรอยการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ในสมัยโบราณต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

จังหวัดยะลา มีเนื้อที่ประมาณ 2.82 ล้านไร่ ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นภูเขา เนินเขาและหุบเขา ตั้งแต่ตอนกลางจนถึงใต้สุดของจังหวัด มีที่ราบบางส่วนทางตอนเหนือ ได้แก่ ที่ราบแม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำสายบุรีซึ่งไหลผ่าน อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางถึงสูงมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าดงดิบ และสวนยางพารา มีเทือกเขาที่สำคัญ 2 เทือกเขาคือ เทือกเขาสันกาลาคีรีซึ่งทอดตัวเป็นแนวยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย และเทือกเขาปิไล ซึ่งเป็นเทือกเขาอยู่ภายในจังหวัด ในเขตอำเภอเมืองยะลา อำเภอกรงปินัง และอำเภอรามัน

จังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่ประมาณ 2.81 ไร่ พื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าและภูเขาประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดภูเขาและค่อยๆ ลาดลงเป็นพื้นที่เชิงเขา และพื้นที่ราบจดทะเลอ่าวไทยทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นชายฝั่งที่เกิดจากการยกตัว มีหาดทรายและสันทรายขนานไปกับชายทะเล สลับกับที่ลุ่มต่ำที่เรียกว่าพรุ ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 283,000 ไร่

สภาพภูมิอากาศ

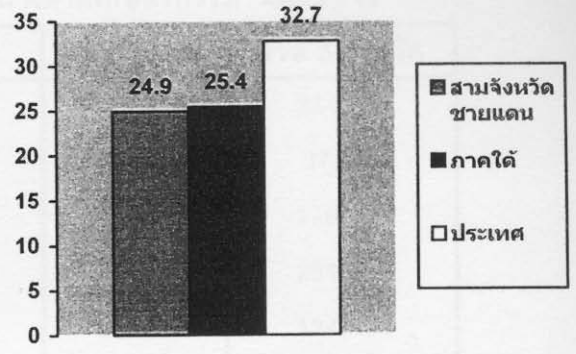
สภาพภูมิอากาศของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นแบบร้อนชื้น มีอุณหภูมิเฉลี่ยค่อนข้างสม่ำเสมอทั้งปี ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก มีปริมาณฝนตกชุกค่อนข้างต่อเนื่องเป็นเวลานาน สภาพฝนที่ตกมีลักษณะการกระจาย ตัวที่ดี มีปริมาณน้ำท่าประมาณ 12,535 ล้าน ลบ.ม. ต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำเขื่อนบางลางตั้งอยู่บริเวณต้นน้ำปัตตานี ในเขตจังหวัดยะลา สามารถกักเก็บน้ำได้ 1,404 ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ 11.2 ของปริมาณน้ำท่ารายปี มีพื้นที่ชลประทานรวม 936,614 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.45 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) ทรัพยากรธรรมชาติ

ก. พื้นที่ป่าไม้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 22.8 ของพื้นที่รวม ในปี 2543 เป็นร้อยละ 24.9 ในปี 2547 โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุดคือ ยะลา

ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ นราธิวาส ร้อยละ 25.3 และปัตตานี ร้อยละ 4.1 ตามลำดับ (แผนภูมิที่ 3-3) ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้ของภาคใต้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 24.6 เป็นร้อยละ 25.4 ในช่วงเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตามในปี 2547 สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่รวมของสามจังหวัดชายแดนยังอยู่ในระดับต่ำกว่าของภาคเล็กน้อยและต่ำกว่าประเทศประมาณร้อยละ 7.8



แผนภูมิที่ 3-3 สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่รวม ปี 2547

ข. ผลการจับสัตว์น้ำในทะเลไทยต่อชั่วโมงลากอวน ระหว่างปี 2504-2548 (ตารางที่ 3-4)

พบว่าปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างต่อเนื่องและเข้าสู่ภาวะวิกฤติของทะเลไทยคือจากการจับสัตว์น้ำได้ 298 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2504 ลดเหลือ 12 กิโลกรัมในปี 2548 สาเหตุเพราะการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย เช่น อวนรุน อวนลาก ในเขต 3,000 เมตรจากฝั่ง การใช้เทคโนโลยีการทำประมงที่ทันสมัย และจำนวนเรือประมงมีมากเกินไป

ตารางที่ 3-4 ผลการจับสัตว์น้ำในทะเลไทยต่อชั่วโมงลากอวน

ปี พ.ศ.	ผลการจับสัตว์น้ำในทะเลไทย
2504	298 ก.ก./ช.ม.
2515	63 ก.ก./ช.ม.
2532	20 ก.ก./ช.ม.
2548	12 ก.ก./ช.ม.

ที่มา: เรื่องไร โตกฤษณะ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ค. ดินที่มีปัญหาต่อการใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

มีรวมกันประมาณ 4.04 ล้านไร่ (ตารางที่ 3-5) ประกอบด้วย ดินเปรี้ยวจัด 234,238 ไร่ ดินเค็ม 37,557 ไร่ ดินอินทรีย์ 178,224 ไร่ ดินทรายจัด 261,603 ไร่ ดินตื้น 124,024 ไร่ ดินบนพื้นที่สูง 3,207,686 ไร่ และ ดินเหมืองแร่ร้าง 1,561 ไร่ สำหรับจังหวัดที่มีดินมีปัญหามากที่สุดคือ ยะลา 2.07 ล้านไร่ รองลงมาได้แก่ นราธิวาส 1.53 ล้านไร่ และ ปัตตานี 0.43 ล้านไร่

ง. การกัดเซาะชายฝั่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดนราธิวาส ในขณะที่ภาคใต้ฝั่งอ่าว

ไทยตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และนราธิวาส ถูกกัดเซาะมีความยาวรวมกัน 230 กิโลเมตร พื้นฐานบริเวณชายฝั่งทำให้ปริมาณทรายเคลื่อนที่มาจากตามชายฝั่งลดลงโดยสาเหตุการกัดเซาะเกิดจากคลื่นลมแรงในฤดูมรสุมและการพัฒนาโครงสร้าง

ตารางที่ 3-5 ดินที่มีปัญหาต่อการใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรม หน่วย : ไร่

	ปัตตานี	ยะลา	นราธิวาส	รวม 3 จังหวัด
ดินเปรี้ยวจัด	96,683	0	137,555	234,238
ดินเค็ม	32,323	0	5,234	37,557
ดินอินทรีย์	0	0	178,244	178,244
ดินทรายจัด	161,345	0	100,258	261,603
ดินตื้น	34,693	68,384	20,947	124,024
ดินบนพื้นที่สูง	108,624	2,009,758	1,089,304	3,207,686
ดินเหมืองแร่ร้าง	0	1,561	0	1,561
รวม	433,668	2,079,703	1,531,542	4,044,913

ที่มา สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12

๑. พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่ม แยกเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มสูง มีทั้งหมด 32 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 50.8 ของพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มสูงทั้งภาคใต้ และพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มปานกลาง จำนวน 243 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 45.7 ของพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มปานกลางทั้งภาคใต้

2) สิ่งแวดล้อม

- คุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ ในสภมจังหวัดชายแดน สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 16 ได้ดำเนินการตรวจวัดและสรุปผลได้ ดังนี้

- แม่น้ำปัตตานี ในปี 2547 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้ และพบปริมาณตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐานตลอดลำน้ำ เนื่องจากพื้นที่บริเวณต้นน้ำเคยเป็นแหล่งทำเหมืองแร่ดีบุก จึงมีกากแร่ที่มีโลหะหนักปนเปื้อนอยู่ ปี 2548 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้ และปี 2549 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับโลหะหนักทำการตรวจวัดบริเวณโรงสูบน้ำแรงต่ำเทศบาลนครยะลาเพียงแห่งเดียว โดยพบค่าแคดเมียมและตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐาน

- แม่น้ำสายบุรี ในปี 2547 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี และพบปริมาณตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดลำน้ำ ปี 2548 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี และปี 2549 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี และพบค่าแคดเมียมและตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐานในช่วงปลายฤดูแล้ง

- แม่น้ำบางนรา ในปี 2549 พบคุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม เนื่องจากค่าออกซิเจนละลายน้ำต่ำ ซึ่งอาจเป็นผลจากอิทธิพลของปัญหาน้ำเปรี้ยวที่ไหลผ่านพรุใต้แสงลงสู่คลองสุโหงปาดีและคลองย่อยต่างๆ ลงสู่แม่น้ำบางนรา

■ แม่น้ำโก-ลก ปี 2547 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้ พบปริมาณโคลิฟอร์มแบคทีเรียเกินเกณฑ์มาตรฐาน บริเวณหมู่บ้านบุเกีตา หมู่บ้านนูริระคลองแวง และสะพานไทย-มาเลเซีย และพบปริมาณตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐาน บริเวณหมู่บ้านนูริระ และสะพานท่าแพรก ปี 2548 และปี 2549 คุณภาพน้ำโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับโลหะหนักทำการตรวจวัดเพียง 3 แห่ง คือ หมู่บ้านบุเกีตา หมู่บ้านนูริระ และสะพานท่าแพรก พบปริมาณแคดเมียมและตะกั่วเกินเกณฑ์มาตรฐาน ทั้ง 3 แห่ง และพบปริมาณโครเมียมเกินเกณฑ์มาตรฐานบริเวณหมู่บ้านบุเกีตาในช่วงปลายฤดูแล้ง

● น้ำเสียชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยตรงโดยไม่ผ่านการบำบัดเพื่อลดความสกปรก ส่งผลให้คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำที่ไหลผ่านบริเวณชุมชนมีสภาพเสื่อมโทรม

● ขยะมูลฝอยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาลเพียง 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลปัตตานี เทศบาลนครยะลา เทศบาลเมืองเบตง และเทศบาลเมืองนราธิวาส สำหรับเทศบาลที่เหลือและพื้นที่นอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาล โดยจะกำจัดด้วยการเทกองกลางแจ้งแล้วเผาหรือฝังเป็นครั้งคราว

● ปัญหาหมอกควันจากอินโดนีเซีย หมอกควันข้ามแดนที่เกิดจากไฟไหม้ป่าและการเผาพื้นที่เกษตรกรรมในเกาะสุมาตรา และกาลิมันตัน ประเทศอินโดนีเซีย ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ของทุกปี ประมาณปีละ 1-2 ครั้งๆ ละ 2-3 วัน ทำให้ท้องฟ้ามีหมอกควันปกคลุมและทัศนวิสัยไม่ดี ส่วนค่าดัชนีคุณภาพอากาศยังคงอยู่ในเกณฑ์ดีถึงปานกลาง ไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพ แต่ผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ ควรหลีกเลี่ยงการออกกำลังกายนอกอาคาร

จากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ภาวะเศรษฐกิจในพื้นที่ซบเซาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเกษตรกรรม การค้าขาย บริการ การท่องเที่ยว การบริโภคและจับจ่ายใช้สอยต่างๆ แต่มีส่วนส่งผลดีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอย น้ำเสีย และมลพิษต่างๆ ที่ลดลงตามความซบเซาของการผลิต การบริโภค และการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.3 ด้านสังคม

การศึกษามาตรการและแนวทางการแก้ปัญหาความไม่สงบและการพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ผู้ศึกษาควรมีความเข้าใจถึงภูมิหลังในมิติของสังคมชุมชน หรือบริบทที่เด่นชัดเพื่อเป็นกรอบกำหนดมาตรการและแนวทางที่สอดคล้องกับพื้นที่ สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้พิจารณาถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

โครงสร้างประชากร

ในภาพรวมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประชากรส่วนใหญ่คือร้อยละ 79.3 หรือ 1.4 ล้านคนนับถือศาสนาอิสลามและมีภาษาพูดเป็นภาษามลายู โดยมีประชากรชาวไทยพุทธอยู่เพียงร้อยละ 20.1 กระจายอยู่ทั่วไปทั้งในเขตเมืองและชนบท (รายงาน กอส., 2549) เมื่อเทียบอัตราการเกิดประชากรของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน 1 (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ในปี 2548 ในอัตราร้อยละ 20.02 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มจังหวัดภาคใต้อื่นทั้งหมด (สศช., 2549) ตัวเลขดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร หากประชากรกลุ่มนี้ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลและการสนับสนุนอย่างจริงจัง และความเจริญก็ได้เกิดขึ้นแล้วว่าเป็นอย่างที่กล่าวถึง

ลักษณะชุมชน

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นชุมชนมุสลิมเป็นส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มโดยมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ มีชาติพันธุ์มลายู และนับถือศาสนาเดียวกันคือศาสนาอิสลามในการยึดโยงเป็นชุมชน มีโต๊ะอิหม่ามหรือโต๊ะครูเป็นผู้นำธรรมชาติ (Informal leader) ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ซึ่งในบางพื้นที่มีความสำคัญมากกว่าผู้นำทางการ (formal leader) แต่ละชุมชนจะมีมัสยิดไว้สำหรับนมาสการต่อพระผู้เป็นเจ้า เป็นสถานที่สั่งสอน อบรม ตักเตือนสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางสังคมกับภาครัฐและเอกชน ในทางกลับกันในภาวะสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ปี 2547 - 2550) บางชุมชนจะถูกเพ่งเล็งจากทางการว่าเป็นแหล่งซ่อนสมุขของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเกิดการระแวงซึ่งกันและกัน จึงดูเหมือนว่าชุมชนไม่สามารถทำหน้าที่ของชุมชนได้ตามบทบาทที่พึงกระทำได้

อาชีพ รายได้ และการมีงานทำ

จากการศึกษาของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 พบว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเศรษฐกิจพึ่งพิงภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 44.71 จากความตกต่ำในภาคเกษตรที่สำคัญจนทำให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ติดอันดับ 1-4 ของจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนด้านรายได้มากที่สุดของภูมิภาค (รายงาน กอส., 2549) ประชากรวัยแรงงานในช่วง 20-24 ปี มีสัดส่วนการว่างงานสูงกว่าภาคอื่นๆ เนื่องจากขาดความรู้และทักษะการทำงาน นอกเหนือจากภาคการเกษตร ประกอบกับทัศนคติของนายจ้างต่อแรงงานจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านลบเป็นการตอกย้ำถึงปัญหาการว่างงานอย่างเด่นชัดมากขึ้น เพื่อเปรียบเทียบรายได้ต่อหัวของประชากรพบว่า ประชากรมีรายได้ต่อปี 25,291 บาทต่อคน ในขณะที่จังหวัดอื่นของภาคใต้มีรายได้ต่อปี 36,465 บาทต่อคน หรือเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในประเทศมีรายได้ต่อปี 44,970 บาทต่อคน ซึ่งจะเห็นถึงความแตกต่างของรายได้ต่อปีของประชากรสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ที่สะท้อนถึงความยากจนได้อย่างชัดเจน

ปัญหาด้านการดำรงชีวิตประจำวันจากเวทีสามจังหวัดฯ ในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็นด้วยกันคือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่าอยู่ในระดับต่ำมาก หากพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านเศรษฐกิจประชาชนมีรายได้ต่ำจากภาคการเกษตร (กรีดยาง ประมง รับจ้าง) มีการว่างงาน เป็นต้น ในด้านสังคม พบว่าเยาวชนได้รับการศึกษาไม่ทั่วถึง และเพียงพอที่จะประกอบอาชีพได้ ข้อจำกัดหรือการปรับตัวเข้าสู่สังคมที่ไม่ขัดกับข้อห้ามทางศาสนา (ฮาลาล) ปัญหาเสพติด แรงกดดันจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการปฏิบัติสองมาตรฐานกับคนไทยเชื้อสายมลายู จนกลายเป็นแนวร่วมของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เป็นต้น

สำหรับประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชนจากเวทีสามจังหวัดฯ ประกอบด้วย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อยมากประชาชนไม่สามารถทำมาหากินได้อย่างสะดวก ชาวบ้านบางส่วนไม่สนใจงานหรือเปลี่ยนแปลง เน้นรอรับเพียงอย่างเดียว ปัญหาความยากจนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาการว่างงานของคนที่ยื่นจบมาจากตะวันออกกลาง เนื่องจากรัฐบาลไม่ยอมรับวุฒิการศึกษา ส่วนเยาวชนที่จบการศึกษาในประเทศไทยนายจ้างก็ดักกันเข้าทำงาน ปัญหาเสพติดของเยาวชน ปัญหาการจ้างงานเงินเดือน 4,500 บาทของรัฐบาลที่กระจายไปยังกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ไม่ทั่วถึง รัฐบาลสนับสนุนการสร้างงานแต่ไม่รอบด้านขาดการบริหารตลาดรองรับผลผลิต ทหารที่ส่งมาปฏิบัติงานในพื้นที่มีปัญหาชู้สาวกับชาวบ้าน ธุรกิจบางประเภท เช่น สถานบันเทิงส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

การเคลื่อนย้ายประชากร

พื้นที่สามจังหวัดฯ นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี 2547 เป็นต้นมา มีประชากรทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิมย้ายออกจากพื้นที่อย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากไม่มั่นใจเรื่องความปลอดภัย ประชากรส่วนหนึ่งอพยพขึ้นมายังภาคใต้ตอนบนของประเทศที่พอจะหางานทำได้บ้าง เช่น หาดใหญ่ กระบี่ พังงา ภูเก็ต เป็นต้น ประชากรส่วนหนึ่งก็อพยพไปยังประเทศเพื่อนบ้านคือ มาเลเซียซึ่งเป็นแหล่งโอกาสในการมีงานทำและการศึกษา และประชาชนสามารถเปรียบเทียบได้ด้วยเขาเองว่าที่นั่น เรื่องการทำงาน การศึกษา และการดำรงชีวิตมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีเขามากกว่า จึงมีการอพยพไปใช้ชีวิตที่นั่น แต่ไม่ได้หมายถึงว่าเขาจะทิ้งถิ่นฐานเดิม คาดว่าเมื่อสถานการณ์และทุกอย่างดีขึ้น พวกเขาต้องกลับมาอย่างแน่นอน

จากการประมวลผลข้อมูลจากเวทีสามจังหวัดฯ ในประเด็นการเคลื่อนย้ายประชากร พบว่าประชากรย้ายออกจากพื้นที่เพราะไม่มั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดการหลั่งไหลของคนไทยไปทำงานและศึกษาในประเทศมาเลเซีย กอปรกับรัฐให้อิสระในการเดินทางเข้าออกประเทศ ปัญหาบุคคลสองสัญชาติที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ บางส่วนเห็นว่าควรคงไว้ บางส่วนเห็นว่าควรยกเลิกซึ่งเป็นหน้าที่ระหว่างรัฐกับรัฐร่วมกันหาข้อยุติ รัฐมีอคติกับคนที่ไปทำงานในมาเลเซียมักถูกมองว่าเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ สามจังหวัดฯ ไม่ได้รับการพัฒนาเทียบเท่ากับจังหวัดอื่นของประเทศ เป็นต้น

ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งวิถีชีวิตทางสังคมต้องผูกติดกับหลักศาสนา ทำให้มีความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ และข้าราชการที่เข้ามาบริหารงานในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นคนจากนอกพื้นที่และค่อนข้างจะไม่เข้าใจในบริบทของพื้นที่ ตลอดจนการกำหนดนโยบายที่มาจากส่วนกลางที่มีได้คำนึงถึงข้อจำกัดทางศาสนาที่มีความแตกต่างกัน เช่น เรื่องของการกัฏีมีเงินโดยมีดอกเบี้ย ซึ่งตามหลักศาสนาอิสลามไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเป็นข้อบัญญัติทางศาสนา หรือการอนุญาตให้มีแหล่งสถานบันเทิง อาบอบนวด สถานบริการทางเพศ คาราโอเกะ ผับ บาร์ ฯลฯ ซึ่งผิดหลักศาสนาอย่างยิ่ง และไม่ควรที่จะตั้งในพื้นที่ของชาวมุสลิม หากแต่รัฐคำนึงถึงความแตกต่างในศาสนา ก็ควรที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายบางส่วนให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ประชาชนในพื้นที่มีความต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม โดยเฉพาะอย่างจากภาครัฐ (การรับฟังความคิดเห็นฯ เวทียะลา)

นอกจากนี้ในพื้นที่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำบางอย่างมาจากผู้ที่ติดสิ่งเสพติดและเป็นการกระทำภายใต้เงื่อนไขไม่ปกติ เช่น การโดนบังคับเพื่อแลกกับยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นเครื่องมือของกลุ่มก่อการในปัจจุบันก็สามารถเป็นไปได้ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นชายในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับการศึกษา ทำให้ง่ายต่อการตกเป็นเหยื่อของกลุ่มต่างๆ ได้ง่ายขึ้น จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งของที่มาและแหล่งการก่อการไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ได้อีกประการหนึ่ง

3.2.4 ด้านการศึกษา

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งนี้มีปัจจัยหลายประการด้วยกัน อาทิ ความยากจนไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานศึกษาในระดับสูงได้ ปัญหาเรื่องภาษาที่ใช้ในโรงเรียน ผู้ปกครองนิยมส่งเรียนด้านศาสนา หรือโรงเรียนปอเนาะ หรือโรงเรียนเอกชนสอนทั้งศาสนาและสามัญ เพราะถ้าหากส่งเรียนทางสามัญด้านเดียวผู้ปกครองเกรงว่าเยาวชนอาจจะหลุดจากกรอบศีลธรรมอันดีได้ และประการที่สำคัญคือสถานการณ์ความไม่สงบได้ส่งผลกระทบต่อแผนการเรียนการสอนที่วางไว้ทำให้เยาวชนไม่ได้รับความรู้ครอบคลุมทุกด้านที่กำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในที่สุด เป็นต้น

สำหรับปัญหาการศึกษาที่ได้จากการประมวลผลจากเวทีสามจังหวัดฯ ที่ทำให้การพัฒนากระบวนการศึกษาไม่ก้าวหน้าและกระจายไม่ทั่วถึง คุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ประกอบด้วย การศึกษาของภาครัฐไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน ประชาชนขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดแคลนครูที่มีมาตรฐาน เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ โรงเรียนต้องหยุดสอนอย่างกะทันหันเป็นประจำ ทำให้สอนไม่จบหลักสูตร นักเรียนเสียโอกาสความรู้ด้านต่างๆ ปัญหาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ถูกต้องและเป็นแนวเดียวกัน รัฐยังขาดความเข้าใจโครงสร้างโรงเรียนปอเนาะ (ถูกเพ่งเล็งจากรัฐ) และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ขาดระบบควบคุมและจัดการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ การจัดระเบียบ

โรงเรียนปอเนาะยังมีปัญหาเรื่องการทำหนดเจ้าภาพหลัก รวมถึงการที่รัฐหวาดระแวงนักศึกษาที่จบมาจากประเทศตะวันออกกลางทำให้พวกเขาขาดโอกาสการมีงานทำ เป็นต้น

การศึกษาของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ สังเกตได้จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในพื้นที่ เช่น นักเรียนในเขตสำนักงานพื้นที่เขตการศึกษา ยะลา 2 (สพท.ยะลา 2) ปีการศึกษา 2546 พบว่า

วิชาภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 42.50 สพท.ยะลา 2 35.58

วิชาคณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 41.70 สพท.ยะลา 2 37.81

วิชาวิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 42.41 สพท.ยะลา 2 37.81

จะเห็นได้ว่าวิชาหลักทุกวิชาล้วนมีระดับคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าระดับประเทศกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็มแต่ละวิชา (ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ, 2548 : 151) นอกจากนี้ในปี 2549 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ได้ทำการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ระดับชาติทุกเขตทั่วประเทศ สำหรับในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สูงถึงร้อยละ 36 อ่านภาษาไทยไม่ออก เขียนภาษาไทยไม่ได้ เนื่องจากในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ไม่ค่อยใช้ภาษาไทย (บ้านเมือง, 2550 : 13)

จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แสดงให้เห็นว่าเยาวชนในพื้นที่ที่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เนื่องจากเยาวชนที่มีการศึกษาดำเนินการพิจารณาข้อมูลและการไตร่ตรองที่ดีทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ชักจูงได้ง่ายขึ้น จึงนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีแนวโน้มของการเป็นต้นเหตุของการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

3.2.5 ด้านการเมืองการปกครอง

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซีย พลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างจากชาวไทยในภาคอื่นๆ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการปกครองประชาชน (เมธี ธรรมรังษี , 2532: 42) และชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้มีเอกลักษณ์ของตนเองในการรวมกลุ่มที่อยู่อาศัย ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ศาสนา และการใช้ภาษามลายูปกติไม่ค่อยสนใจ และนำพาต่อการปกครองของทางราชการ ขาดความเชื่อมั่นในตัวข้าราชการที่จะไปปกครองว่าจะมีความจริงใจ และยุติธรรม จึงส่งผลให้ขาดความเคารพและความสัมพันธ์ทางใจอย่างลึกซึ้ง วันสุกรี แวมามะ (2547: 49) ได้สรุปประเด็นสาเหตุที่ทำให้ชาวมุสลิมในพื้นที่ไม่ให้ความเคารพต่อระบบการปกครองและตัวของข้าราชการที่ไปปกครองโดยแบ่งเป็น 2 มุมมองดังนี้

(1) ในมุมมองของผู้ปกครอง สาเหตุเกิดจาก

1. เป็นปัญหาทางการเมืองที่สัมพันธ์กับการแบ่งแยกดินแดนและมีการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ
2. ประชาชนในท้องถิ่นไม่ค่อยมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทย จึงไม่มีความผูกพันกับรัฐบาล
3. ประชาชนในท้องถิ่นถือว่าตัวเองมีเชื้อชาติ และสัญชาติมลายู จึงนิยมพูดภาษามลายู และยึดถือประเพณีท้องถิ่นแบบเดียวกับมลายู
4. ชาวมุสลิมไม่ค่อยเป็นมิตรชาวไทยพุทธมักติดต่อกับค้าสมาคมเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้แล้วต่างคนต่างอยู่
5. ชาวมุสลิมไม่นิยมเข้าโรงเรียนสามัญ แต่เลือกที่จะศึกษาในโรงเรียนปอเนาะ หรือศึกษาต่อต่างประเทศในประเทศที่เป็นมุสลิม

(2) ในมุมมองของชาวมุสลิม สาเหตุเกิดจาก

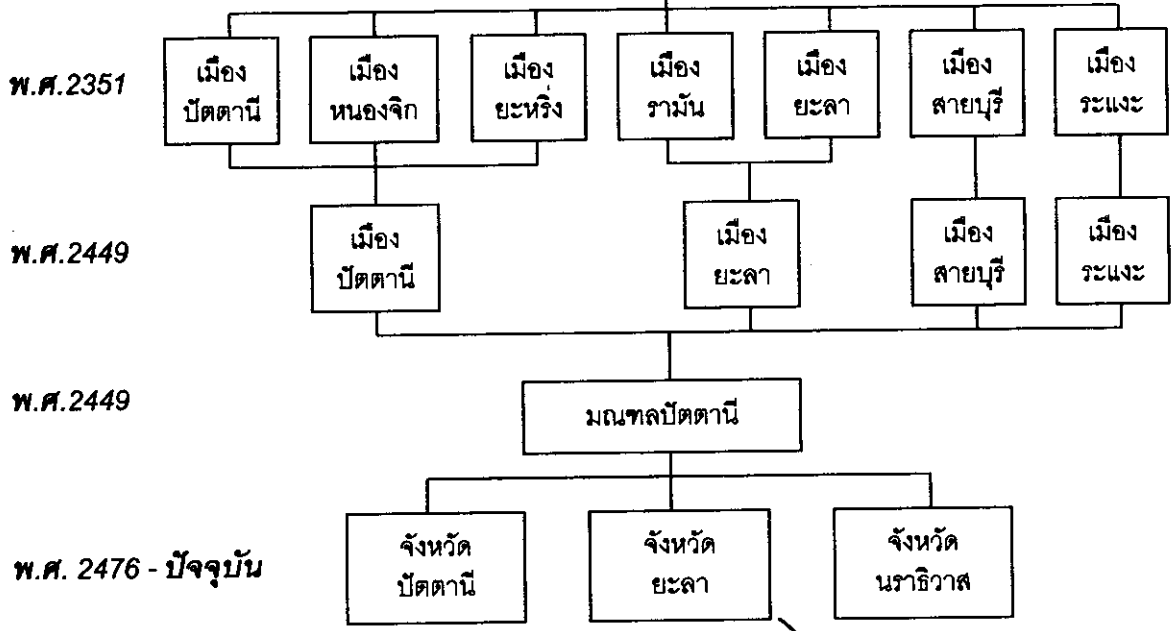
1. รัฐบาลไม่มีความจริงใจกับชาวมุสลิมในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนใต้ (รวมสงขลา) มีอคติ และกีดกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือการศึกษา นอกจากนี้ยังกีดกันการเข้ารับราชการของชาวไทยมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้เพื่อแก้ปัญหา
2. รัฐบาลพยายามกลบเกล็นหรือลบล้างวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น มีการสร้างนิคมให้กับคนภายนอกเพื่อมาตั้งรกรากในพื้นที่
3. รัฐบาลพยายามสร้างข่าวและมีความรังเกียจชาวไทยมุสลิมเป็นพิเศษ พยายามกลั่นแกล้งและข่มเหงด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะการกล่าวหาชาวมุสลิมว่าเป็นโจรแบ่งแยกดินแดน
4. ชาวไทยพุทธมีความรังเกียจคนไทยมุสลิม เช่น การเรียกชาวมุสลิมว่า “แขก” เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ามุมมองของนักปกครองกับมุมมองของประชาชนในพื้นที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาการไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความรุนแรงได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ปัญหาด้านการเมืองการปกครองมีอยู่ในลักษณะของกลุ่มอำนาจเก่าที่ไม่พอใจในการลิดรอนอำนาจจากรัฐไทยซึ่งเคยเรืองอำนาจมาในอดีต สร้างกระแสของการต่อต้านรัฐบาลไทย ซึ่งมีเจ้าเมืองหลายคนที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการสร้างกระแสความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพื้นที่สามจังหวัดได้ตั้งแผนภูมิที่ 3-4

แผนภูมิที่ 3-4 วิวัฒนาการปกครองของสามจังหวัดชายแดนใต้

ก่อนปี พ.ศ.2351



ที่มา : อาคม ใจแก้ว , 2534 : 27

จะเห็นได้ว่าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีวิวัฒนาการด้านการปกครองมาโดยตลอด ซึ่งสายอำนาจเก่าก็มีการสืบทอดกันมาหลายรุ่น ความแค้นสยามในการรวบอำนาจจึงได้ถูกสะสมมาโดยตลอด จะเห็นได้จากการจัดตั้งกลุ่มก่อการร้ายที่มีทายาทของเจ้าเมืองเป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่ม จึงจัดได้ว่าอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น

3.2.5 ด้านกระบวนการยุติธรรมและการจัดการองค์กร

การใช้กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงประสบปัญหาอย่างมาก เนื่องจากระบบกฎหมายไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับคนในพื้นที่ได้ เมื่อเกิดกรณีปัญหา หลายฝ่ายได้ค้นหา วิเคราะห์ถึงสาเหตุดังกล่าวว่ามันมาจากตัวกฎหมายหรือผู้นำกฎหมายไปใช้ จากการศึกษาวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งการเปิดเวทีพูดคุยกับชุมชนเพื่อนำไปประมวลผลในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความอ่อนแอของกระบวนการยุติธรรมเกิดจากประเด็นหลังมากกว่า แต่ในนั้นจะอธิบายใน 2 กรณี ด้วยกัน ดังนี้

- 1) ตัวบทกฎหมาย : กฎหมายส่วนใหญ่ที่กำหนดขึ้นและการไปใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ส่วนใหญ่สามารถใช้ได้ ยกเว้นตัวบทหรือมาตรการที่ขัดกับกฎหมายอิสลาม เช่น กฎหมายมรดกและครอบครัว แต่ในความเป็นจริงกฎหมายอิสลามมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมทุกมิติในชีวิต ในบริบทสังคมไทย จึงไม่สามารถนำกฎหมายอิสลามทุกมาตรามาใช้ได้

2) การนำกฎหมายไปปฏิบัติ : นับเป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาสั่งสมมาเป็นระยะเวลาานานที่ผู้นำกฎหมายไปใช้ไม่สามารถดำเนินการตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีความมั่นคง คดีอาญาต่าง ๆ ในกรณีนี้มีผู้ถูกกล่าวหาถ้าเป็นชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู จะถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรมและไม่ได้รับการดูแลเหมือนชาวไทยทั่วไป เหมือนกับพวกเขาเป็นบุคคลชั้นสอง ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นผู้ถูกกล่าวหา ยังไม่ใช่ผู้กระทำ หลายกรณีพวกเขาถูกปล่อยตัวออกมาโดยการพิจารณาคดีที่ไม่มีความผิด ในขณะที่ถูกขังมา 3-4 ปี และไม่ได้รับการเยียวยาใด ๆ สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงกฎหมายที่ไม่สามารถคุ้มครองและให้ความยุติธรรมกับเขาได้ จึงเพิ่มระดับความเกลียดชังแก่เจ้าหน้าที่รัฐมากขึ้น ทั้งตัวผู้ต้องหาและญาติพี่น้อง

ก่อนที่คณะผู้วิจัยจะนำเข้าสู่เวทีแสดงความคิดเห็น เราลองมาดูสถานการณ์ตัวอย่างของกระบวนการยุติธรรมที่ประสบกับประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะนำผลคดีหลังจากปี 2530 เป็นต้นมา พอสังเขป โดยจะนำเสนอเฉพาะข้อคดีและผลสรุปของคดี (เรียบเรียงจากอดิลย์, 2549) เพื่อจะได้พิจารณาถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. คดีเผาโรงเรียน 40 โรงเรียน (1 สิงหาคม 2536) มีผู้ต้องหาที่สำคัญคือ

1.1 คดีโต๊ะกูเฮง อำเภอเย็งอ จังหวัดนราธิวาส ข้อหาร่วมกันวางเพลิงเผาโรงเรียนบ้านกูย อำเภอยะเย็งอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผลการพิพากษาโดยสรุปคือ

- ศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้อง จำคุก 20 ปี จำเลยอุทธรณ์
- ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลอาญา (จำคุก 20 ปี) จำเลยฎีกา
- ศาลฎีกาพิพากษากลับให้ยกฟ้องจำเลย

(โต๊ะกูเฮง ถูกขังอยู่ในเรือนจำเป็นเวลา 3 ปี 8 เดือน 23 วัน)

1.2 คดีนายตอฮะ เจ๊ะหะมะ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้ต้องหาคดีเผาโรงเรียนบ้านโต๊ะบาลา ถูกจับกุมตัวและนำไปฟ้องศาลโดยสรุปดังนี้

- ศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้อง จำคุก 20 ปี จำเลยอุทธรณ์
- ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลอาญา (จำคุก 20 ปี) จำเลยฎีกา
- ศาลฎีกาพิพากษากลับให้ยกฟ้องจำเลย

(นายตอฮะ ถูกขังอยู่ในเรือนจำเป็นเวลา 3 ปี 8 เดือน)

1.3 คดีเผาโรงเรียนบ้านนาค้อเหนือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ว่าราชการจังหวัดออกหมายจับ นายหมัดรุดีน เจ๊ะโวี๊ะและนายมะแอ เจ๊ะสนิ และต่อมาได้ถูกนำตัวขึ้นมาฟ้องศาลอาญากรุงเทพฯ

- ศาลอาญาพิพากษายกฟ้อง อ้างว่าพยานโจทก์กับจำเลยทั้งสองเคยมีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน จึงมีน้ำหนักน้อยไม่น่าเชื่อถือจึงปล่อยตัวทั้งสองเป็นอิสระ โจทก์ยื่นอุทธรณ์

- ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลอาญา

(คดีถึงที่สุด จำเลยทั้งสองถูกคุมขัง 3 ปีเศษ)

2. คดีปล้นปืนค่ายกองพันทหารพัฒนาที่ 4 (ค่ายพิเหล็ง) ตำบลมะรุือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส (4 มกราคม 2547)

มีการควบคุมตัวชาวบ้าน 33 คน ท้ายที่สุดพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องจำนวน 31 คน ส่วนอีก 2 คน ถูกฟ้องเป็นจำเลยที่ศาลอาญากรุงเทพฯ ซึ่งต่อมาได้มีการมอบตัวผู้คดีและอายัดตัวคือ จำเลยที่ 1 นายนิคมุดดิน อูมา และจำเลยที่ 2 นายอารีฟ ไซ๊ะโก

ได้มีการสืบพยานโจทก์กับพยานจำเลยเกือบ 2 ปี ศาลอาญาพิพากษายกฟ้อง โจทก์ไม่อุทธรณ์ คดีจึงถึงที่สุด

3. คดีฆ่าพระภิกษุวัดหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา (24 มกราคม 2547)

ได้มีการจับกุมผู้ต้องหาที่จังหวัดนราธิวาส 3 คน ต่อมาได้มีผู้ต้องหาที่จังหวัดยะลาขอมอบตัวต่อผู้คดีอีก 1 คน และได้ถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลอาญากรุงเทพฯ ได้ ตามความผิดฐานก่อการร้าย จำนวน 4 คน คือ

จำเลยที่ 1 นพ.แวมาฮาดี แวดาโอ๊ะ

จำเลยที่ 2 นายมัยสุรุ หะยีอับลเลาะห์

จำเลยที่ 3 นายบัญญัติ หะยีอับลเลาะห์

จำเลยที่ 4 นายสมาน แวกะจิ

คดีมีการสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยทั้งหมด ใช้เวลาประมาณ 2 ปีเศษ ศาลอาญาพิพากษายกฟ้อง ปลดปล่อยตัวจำเลยทั้ง 4 คน พนักงานอัยการโจทก์ไม่ยื่นฟ้องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ คดีจึงถึงที่สุด

ตัวอย่างที่กล่าวถึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ซึ่งท้ายที่สุดก็ขาดหลักฐานหนักแน่น ศาลจึงพิพากษายกฟ้อง เพียงเพราะว่าเรามีชื่ออยู่ในบัญชีดำ และเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ในที่เกิดเหตุ หรือตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน ก็ถูกนำตัวมาดำเนินคดี บ้างก็ถูกทำร้าย ร้ายร่างกายเพื่อให้จำนนต่อหลักฐาน หรืออีกนัยหนึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรีบสร้างผลงานให้ได้ จำเป็นต้องรีบจับคนร้ายไว้ก่อน เพื่อจะได้หมดความรับผิดชอบไป ที่เหลือก็จะเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดี ท้ายที่สุดศาลพิจารณายกฟ้อง สิ่งที่เหลืออยู่คือความเจ็บปวดทางจิตใจของผู้ถูกกระทำที่ยากแก่การเยียวยา และต้องใช้เวลาในการรักษาสุขภาพจิตใจให้กลับคืนมาเช่นเดิม

ความรู้ด้านกฎหมาย

กฎอัยการศึก พ.ศ.2547 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ที่ประกาศใช้ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการควบคุมและจัดการสถานการณ์ความรุนแรงและความขัดแย้งในพื้นที่ แต่ฟากของประชาชนในฐานะผู้ได้รับ

ผลกระทบกลับมีความเห็นว่า กฎหมายทั้งสองฉบับนี้เป็นเครื่องปราบปรามทำร้ายประชาชนมากกว่า การคุ้มครองช่วยเหลือและแก้ปัญหา สาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความรู้ทางกฎหมาย และไม่เข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ของกฏอัยการศึกและ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน อย่างเพียงพอ มีผลทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้ ได้รับความร่วมมือจากประชาชน การประกาศใช้กฎหมายแต่ละครั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่สามารถ อ่านภาษาไทยได้ ชาวบ้านในชนบทอ่านได้เฉพาะภาษาท้องถิ่น (ภาษายาวี) ทำให้ยากลำบากต่อการ เข้าใจกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ภายใต้กฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่ง ชาวบ้านไม่มีความรู้ในสิทธิและหน้าที่เลย ปัญหาต่างๆ จึงตามมา การบังคับใช้กฏอัยการศึก มี ผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากเจ้าหน้าที่รัฐ จนกระทั่งคณะกรรมการอิสระเพื่อความ สมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ได้เสนอให้รัฐบาลยกเลิกกฏอัยการศึก และเสนอให้บังคับใช้กฎหมายพระ ราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 โดยสาระของกฎหมายมีหลายมาตรา ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน เช่น การควบคุมตัวประชาชนในการสืบสวนและ สอบสวนโดยไม่แจ้งให้ญาติทราบว่าคุณซึ่งอยู่ที่ไหน อย่างไร จนเกิดปฏิกิริยาต่อต้านกฎหมายฉบับนี้ ด้วยเช่นเดียวกันจากประชาชน เพราะกระบวนการไม่เกิดความยุติธรรม และเป็นการละเมิดสิทธิ เหมือนกับกฏอัยการศึกที่ผ่านมา (เอกวิมล ต่วนศิริ, 2549)

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาวิจัยของ กอส. (มกราคม 2545-มิถุนายน 2548) พบข้อมูลที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้กระทำต่อประชาชน ซึ่งตกอยู่ในฐานะผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ผู้กระทำความผิดหรือจำเลย และต่อญาติพี่น้องของบุคคลเหล่านี้ โดยไม่สมควรหลายกรณี ได้แก่

- การดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยขาดพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอ
- การใช้อำนาจบังคับให้ผู้ต้องสงสัยมาให้ถ้อยคำต่อเจ้าหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงหลัก

กฎหมาย

- การใช้อำนาจตรวจค้นที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย
- การจับกุมเด็กและเยาวชนที่ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย
- การควบคุมตัวระหว่างการพิจารณาคดีเป็นระยะเวลายาวนานโดยไม่อนุญาตให้มี

การปล่อยตัวชั่วคราว

- การปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ต้องขังในเรือนจำหรือสถานที่ควบคุมโดยไม่ คำนึงถึงหลักที่ต้องปฏิบัติตามศาสนาอิสลาม
- การไม่คืนของกลาง

ความรู้สึกในหมู่ประชาชนชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูที่ว่า ตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากภาครัฐนั้น ในความเป็นจริงได้ฝังรากลึกและมีพัฒนาการที่ควบคู่กับประวัติศาสตร์ของพื้นที่มาโดยตลอด (รายงาน กอส.,2549)

ปัญหาความยุติธรรมทางกฎหมาย (ศรีสมภพ จิตวิกรมยศรี และคณะ, 2549)

1. ตัวบทกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันดีอยู่แล้วยอมรับได้ แต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัตินำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แสวงหาผลประโยชน์ เป็นผลให้กระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายขาดความเสมอภาคและความโปร่งใส ประชาชนหวาดระแวงไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ เพราะสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัวพันกับปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดในพื้นที่ มีการเรียกรับสินบนและมีการคอร์รัปชัน ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อรัฐและจิตใจของคนในพื้นที่ เช่น การละเมิดศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของประชาชน, การเข้าตรวจค้นจับกุมผู้ต้องสงสัยโดยไม่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด, เจ้าหน้าที่กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ, ประชาชนมุสลิมได้รับการปฏิบัติเหมือนพลเมืองชั้นสอง, การจับแพะ, การอุ้มฆ่า ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมควรเคารพในสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนมากที่สุด ควรบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยที่ผู้ใช้กฎหมายต้องมีความรู้และตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน มีมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ และมีบทลงโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิดหรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบอย่างจริงจัง การตรวจค้นและการจับกุมผู้ต้องสงสัยต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายและควรแจ้งให้ผู้นำชุมชนทราบก่อนเข้าดำเนินการ

2. การบังคับใช้กฎหมายบางฉบับ โดยเฉพาะพระราชกำหนดในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทำลายอำนาจและความสัมพันธ์ในสังคม ทหารเข้ามาแทรกแซงกระบวนการทางสังคมและมีอำนาจมากเกินไปทำให้โครงสร้างอำนาจเดิมอ่อนแอ ดังนั้น การดำเนินการด้านกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จะต้องทำความเข้าใจและคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา วิถีชีวิตของประชาชน ผู้บริหารประเทศ ข้าราชการจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ก่อนการประกาศใช้กฎหมายควรมีการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อน

3. ขาดการให้ความรู้และทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับข้อกฎหมายต่างๆ

4. ขาดการให้ความสำคัญกับหลักศาสนาอิสลามมาใช้ในกฎหมาย และไม่ให้ความสำคัญกับดาโต๊ะยุติธรรมในการพิจารณาคดีของชาวมุสลิม ดังนั้น ควรนำกฎหมายอิสลามมาใช้ควบคู่กับ

กฎหมายไทย กระบวนการยุติธรรมในส่วนของกระบวนการสอบสวนควรมีโต๊ะอิหม่ามหรือบุคคลที่ชาวบ้านไว้วางใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนด้วย ให้มีศาลชารีอะห์ไน 3 จังหวัด และนำกฎหมายอิสลามบางส่วนมาใช้ร่วมกับกฎหมายปกติ และควรให้ดาโต๊ะยุติธรรมมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินคดีไม่ใช่เป็นที่ปรึกษาเช่นในปัจจุบัน

5. ประเด็นขัดแย้งเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่การก่อการร้าย เช่น ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี ถูกเหมารวมให้เป็นเรื่องการก่อการร้าย เจ้าหน้าที่ไม่สืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง เจ้าหน้าที่ควรตั้งใจปฏิบัติหน้าที่

6. ประชาชนเห็นด้วยกับนโยบายสมานฉันท์และคาดหวังผลการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงควรทำการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับแนวทางสมานฉันท์ และทำความเข้าใจร่วมกันเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

7. กลุ่มผู้ก่อการช่มชู้ชาวบ้านและบิดเบือนข้อเท็จจริงทำให้ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่รัฐควรบูรณาการในการทำงาน ทั้งด้านความคิด, การประสานงานระหว่างกัน และประสานกับชาวบ้านและชุมชน และควรเสริมบทบาทผู้นำทางศาสนาและให้หลักการทางศาสนา มาช่วยในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาการบูรณาการข้อมูลและหน่วยงาน

จากการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากเวทีสามจังหวัดฯ เมื่อนำข้อมูลหลายส่วนมาประกอบกันก็จะพบข้อสรุปคือท้องถื่นสามจังหวัดฯ ยังขาดความเข้มแข็งของภาครัฐและภาคประชาสังคมที่ไม่สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์และการแก้ปัญหาที่ตรงจุด หรืออาจพูดได้อีกอย่างคือ การขาดการบูรณาการข้อมูลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละหน่วยงาน แต่ผู้ศึกษาก็พยายามเข้าใจถึงข้อจำกัดและสถานการณ์ที่ตึงเครียดทำให้แต่ละส่วนไม่สามารถทำงานตามหน้าที่ได้อย่างคล่องตัวมากนัก

สำหรับประเด็นสำคัญที่สรุปมาจากเวทีสามจังหวัดฯ ในประเด็นความเข้มแข็งของท้องถื่นประกอบด้วย ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการกำหนดนโยบายต่อการบริหารจัดการส่วนท้องถื่นน้อยเกินไปหรือรัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากนัก ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ดีพอ มีความซ้ำซ้อนและขัดแย้งกันเอง ขาดตัวกลางในการเชื่อมต่อระหว่างประชนในพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ เกิดความระแวง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจคนในพื้นที่ไม่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ ปัญหาการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชนที่ต้องสงสัยอย่างไม่เป็นธรรมและไม่ให้เกียรติ ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจการกระทำของรัฐ หรือในบางกรณีรัฐด่วนสรุปภาพที่เห็นมากเกินไป ประกอบกับสื่อมวลชนนำเสนอข่าวเชิงยั่วยุ ฉายภาพตอกย้ำ ขาดความเป็นกลาง บิดเบือนข้อเท็จจริง แบ่งแยกประชาชนออกเป็นสองฝ่ายทำให้เกิดการเผชิญหน้ากัน การสื่อสารของประชาชนสองกลุ่ม (พุทธ-มุสลิม) ไม่เข้าใจกันเพราะใช้ภาษาต่างกัน ทำให้ประชาชนรู้สึกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รัฐ

ไม่ได้นำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้มาจากหน่วยงาน องค์การอิสระหรือความคิดเห็นของประชาชนมาปรับปรุง แก้ไขอย่างจริงจัง ประการสุดท้ายการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติสร้างความแตกแยกให้กับชุมชน เป็นต้น

3.3 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์

ศาสนา

ประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 79.3 หรือประมาณ 1.4 ล้านคน นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 20.1 ที่เหลือเป็นศาสนาอื่นๆ ในส่วนของศาสนาอิสลามส่วนใหญ่นับถือนิกายซุนนี (Sunni) ไม่ใช่ชีอะฮ์ (Shi'a) (รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549: 29) วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ใช้วิถีของอิสลาม และมีความเคร่งครัดในหลักของศาสนา ในศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช ดังนั้นมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิงต้องอยู่ในฐานะผู้ครองเรือนและผู้ครองธรรมในเวลาเดียวกัน ซึ่งทำให้วิถีการดำเนินชีวิตต้องอยู่ในกรอบของศาสนาในทุกห้วงเวลา เช่น มุสลิมต้องละหมาดวันละ 5 เวลา ต้องจ่ายซะกาตและถือศีลอดในแต่ละรอบปี ส่วนผู้ที่มีความสามารถจะต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบที่เมืองโบราณยะรังแสดงว่าประชาชนโดยทั่วไปก่อนหน้านั้นนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ และเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม หลังจากที่อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลง อิทธิพลของศาสนาอิสลามจากราชวงศ์มัชปาหิตในชวาได้แผ่อำนาจเข้ามาสู่แหลมมลายูก่อตัวขึ้นเป็นอาณาจักรมะละกา ในราวพุทธศตวรรษที่ 19 แผ่อิทธิพลไปสู่เมืองต่าง ๆ ทำให้เจ้าเมืองเปลี่ยนการนับถือศาสนาเดิมมาเป็นศาสนาอิสลามทั้งหมด ก่อให้เกิดความร่วมมือด้านการเมือง และการเศรษฐกิจการค้าในภูมิภาคนี้อย่างเข้มแข็ง ศาสนาอิสลามได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นควบคู่ไปกับการค้า มีการก่อสร้างมัสยิดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ มัสยิดที่สำคัญคือ มัสยิดกรือเซะ ซึ่งเป็นมัสยิดใหญ่ประจำเมือง และมัสยิดบ้านดาโต๊ะ บริเวณที่เป็นท่าเรือทางตอนเหนือของอ่าวปัตตานี นอกจากนั้นยังมีมัสยิดและสุเหร่าในเขตชุมชนอิสลามถูกสร้างขึ้นอีกหลายแห่ง (ประวัติความเป็นมาอาณาจักรลังกาสุกะ, 2548)

ตารางที่ 3-6 จำนวนมัสยิดเปรียบเทียบ 4 ปี (2545 – 2548) ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

จังหวัด	มัสยิด (แห่ง)			
	2545	2546	2547	2548
ปัตตานี	560	621	641	628
ยะลา	414	414	427	434
นราธิวาส	540	596	605	618
รวม	1,514	1,631	1,673	1,680

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส, 2548

จากตารางแสดงจำนวนมัสยิดในแต่ละจังหวัด โดยพบว่าในแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยจังหวัดที่มีมัสยิดมากที่สุด คือ จังหวัดปัตตานี รองลงมาเป็นจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา ตามลำดับ ในประวัติศาสตร์พบว่า เมืองปัตตานีเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ศาสนาอิสลามที่ดีที่สุดของแหลมมลายู (รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549)

ตารางที่ 3-7 จำนวนวัดเปรียบเทียบ 4 ปี (2545 – 2548) ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

จังหวัด	วัด (แห่ง)			
	2545	2546	2547	2548
ปัตตานี	98	86	84	88
ยะลา	42	42	42	43
นราธิวาส	68	70	75	79
รวม	208	198	201	210

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส, 2548

จากตารางแสดงจำนวนวัดที่จัดตั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งมีแนวโน้มลดจำนวนลง ซึ่งจะเห็นชัดเจนได้จากจำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่หายไปมากกว่าครึ่งหนึ่ง อย่างเช่นจำนวนพระภิกษุของจังหวัดนราธิวาสปี พ.ศ. 2547 มีจำนวน 466 รูป แต่ในปี พ.ศ.2548 เหลือเพียง 262 รูป (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส, 2548)

ศาสนาจึงนับเป็นประเด็นที่มักจะถูกหยิบยกมาจากในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อต่อรองและการปลุกระดมทางแนวคิดของกลุ่มผู้ไม่หวังดีกับพื้นที่ และเป็นเครื่องมืออย่างดีเนื่องจากคนในพื้นที่มีความเคร่งครัดในความเป็นมุสลิมอย่างยิ่ง

ความเป็นมลายู และภาษา

คนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้เป็นคนเชื้อสายมลายู พูดภาษามลายูถิ่น (ภาษายาวี) ในชีวิตประจำวัน ภาษามลายูมีการใช้อย่างแพร่หลายในพื้นที่ ซึ่งเหมือนชาวไทยในภาคอื่นๆ ที่นิยมพูดภาษาท้องถิ่นเมื่ออยู่ในสังคมของตนเอง แต่จะพูดและใช้ภาษาไทยก็ต่อเมื่อต้องไปติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ส่วนใหญ่แล้วชาวมุสลิมไม่ค่อยนิยมออกไปทัศนศึกษาออกสังคม จึงไม่ได้พูดและใช้ภาษาไทยบ่อย ทำให้ไม่มีโอกาสในการเรียนต่อระดับสูง เนื่องจากสอบแข่งขันกับผู้อื่นไม่ได้ เป็นอุปสรรคในการติดต่อราชการ สังคมภายนอก การรับรู้ข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ความเป็นคนมลายูได้ฝังลึกลงในจิตใจของคนในพื้นที่มากกว่าการเป็นคนไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องยอมรับความเป็นจริง และต้องมีการสร้างความเป็นคนไทยในพื้นที่อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะได้ลงลึกมากจนยากแก่การเข้าถึงของคนทั่วไป (การรับฟังความคิดเห็นฯ เวทีจังหวัดยะลา) นอกจากนี้ยังมีค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนปอเนาะมากกว่าโรงเรียนสามัญของรัฐ ซึ่งเป็นการปิดกั้น

การอยู่ร่วมกับสังคมหลากหลายวัฒนธรรม รวมถึงภาษาไทยและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยด้วย

ความเป็นมลายูจึงกลายเป็นปัจจัยหนึ่งของการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชนที่มีความแตกต่างด้านภาษาซึ่งเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการคิดแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนใต้

ประวัติศาสตร์

ในช่วงระยะเวลาที่พื้นที่ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบใน สามจังหวัดชายแดนใต้ทั้งภาครัฐและฝ่ายผู้ก่อการความไม่สงบในพื้นที่ได้อ้างถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่บางส่วนให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน (ครองชัย หัตถา, 2550 : 1) โดยเฉพาะด้านการปลุกระดมมวลชน เช่น ฝ่ายรัฐได้พยายามอ้างถึงการสูญเสียดินแดนเพื่อปลุกสำนึกของคนไทยให้หวงแหนประเทศ ส่วนฝ่ายก่อการก็จะอ้างถึงรัฐปัตตานีและการทวงคืนอิสรภาพ ทำให้เกิดเป็นประเด็นในการหาข้อโต้แย้งด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งต่างฝ่ายต่างอ้างความชอบธรรมในการครอบครองพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ประวัติศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งของสาเหตุของการสร้างกระแสเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ถึงแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะมองว่า นโยบายทางประวัติศาสตร์จะมีส่วนในการคิดก่อเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่น้อยมาก (การรับฟังความคิดเห็นฯ เวทีปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา) แต่อย่างไรก็ตามก็ควรที่จะมีการชำระทางประวัติศาสตร์ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน และไม่มีการบิดเบือนไปข้างใดข้างหนึ่ง

3.4 ปัจจัยด้านสถานการณ์สากล

มุมมองของต่างประเทศในระดับภูมิภาคและสากล

นานาชาติได้เฝ้าติดตาม ให้ความสนใจและกังวลกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้นและมองการแก้ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่รัฐบาลไทยกำลังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในไม่กี่ประเทศที่เคยประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็นได้ดี กรณีความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น หากเริ่มนับเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ก็เห็นได้ว่า ยังไม่สามารถแก้ไขวิกฤติและมีแนวโน้มที่มีการใช้ความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทั้งในกลุ่มกระบวนการและฝ่ายความมั่นคง ทั้งนี้ทำให้เกิดความวิตกกังวลมากยิ่งขึ้นในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านและประเทศที่เป็นมิตรกับไทยในระดับสากล ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. สันนิบาตมุสลิมโลก (World Muslim League)
2. Organization of Islamic Countries (OIC)
3. ประเทศในกลุ่มอาเซียน – สหพันธรัฐมาเลเซีย

1. สันนิบาตมุสลิมโลก (World Muslim League)

สันนิบาตมุสลิมโลก เป็นองค์กรเอกชนนานาชาติที่ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2505 มีหน้าที่เผยแผ่ศาสนา และปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม สาธารณกุศล และดูแลชนกลุ่มน้อยมุสลิมในประเทศต่างๆ ในส่วนความสัมพันธ์กับไทยในปี พ.ศ. 2521 โดยให้ความร่วมมือแก่ชุมชนไทยมุสลิมผ่านองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ อาทิ การสนับสนุนทางการเงินแก่มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า ผู้ประสบภัยพิบัติ การสร้างมัสยิด และซื้ออุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

ปัจจุบันเลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกมีบทบาทสำคัญและได้รับการยอมรับจากโลกมุสลิมในฐานะผู้นำความคิดและจิตวิญญาณในศาสนาอิสลาม โดยที่ประชุมคณะมนตรีก่อตั้งสันนิบาตมุสลิมโลกในปีพ.ศ. 2547 เลขาธิการฯ ได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องมิให้ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และองค์กรต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์การก่อความไม่สงบ และชี้ว่าการฆ่ามุสลิมและคนต่างศาสนาเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนาและการก่อการร้ายคือการทำลายบนหน้าแผ่นดิน การฆ่า การสร้างความหวาดกลัว ทำลายสิ่งก่อสร้างบ้านเรือน ถือเป็นการทำสงครามกับอัลเลาะห์

รัฐบาลไทยเห็นความสำคัญของสันนิบาตมุสลิมโลก จึงได้พยายามทำความเข้าใจและชี้แจงให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาในปัจจุบันของรัฐบาลไทยที่ใช้แนวทางสันติวิธีและการสมานฉันท์กรณีการสนับสนุนที่ชัดเจนมากขึ้นต่อการแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นได้จากผลการประชุมของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศองค์การการประชุมอิสลาม OIC ครั้งที่ 34 (34th Session of the Islamic Conference of Foreign Ministers: ICFM 34) ณ กรุงอิสลามาบัด เกี่ยวกับท่าทีของ OIC ที่มีต่อประเทศไทย ออกมาในเชิงบวก โดยที่ประชุมมีท่าทีสนับสนุนแนวทางของประเทศไทยในการแก้ปัญหาและเรียกร้องให้ยุติการใช้ความรุนแรงต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์เพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างสันติสุขและสมานฉันท์ ด้วยความหลากหลายทางศาสนาแต่มีพื้นฐานทางมรดกร่วมกัน พร้อมกับชี้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น มิใช่ปัญหาทางศาสนาและเชื่อมั่นว่า รัฐบาลไทยจะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยสันติวิธี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ (www.oic-oci.org, 2550)

1) สันนิบาตโลกมุสลิม: เปิดมิติใหม่ สัมพันธ์ไทย-สันนิบาตมุสลิมโลกร่วมแก้ปัญหาชายแดนใต้

นับเป็นมิติใหม่ในการสร้างความสัมพันธ์ไทยกับสันนิบาตโลกมุสลิมเมื่อ ดร.อับดุลลฮย บินอับดุลมุหวิน อัล ตูกี เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลก นายอับดุลรอสมาน มุฮัมมัดชิวาซุซวัลบี ประธานสภาสหพันธ์การเผยแผ่อิสลาม ประเทศ 수단 และนายมุฮัมมัด อิบญาซุลฮัก บิน ฎิยาซุลฮัก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศาสนา ประเทศปากีสถาน พร้อมด้วยคณะผู้แทนสันนิบาตมุสลิมโลก ได้เดินทางมาเยือนไทย ในฐานะแขกของรัฐบาล ระหว่างวันที่ 24-30 มิถุนายน 2550 การเยือนไทยของเลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิม

พระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 และแสดงปาฐกถาพิเศษในประเทศไทย รวม 3 ครั้ง ที่ กรุงเทพฯ และจังหวัดปัตตานี รวมทั้งรับปริญญาคุณวุฒิปันจิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ตลอดจนร่วมเป็นประธานในพิธีวันสถาปนามหาวิทยาลัยอิสลามยะลาด้วย ในการเยือนไทยครั้งนี้ เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกได้พบหารือกับบุคคลสำคัญของรัฐบาลไทย อาทิเช่น นายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ ประธานสภานิติบัญญัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จุฬาราชมนตรี และผอ.ศอบต. โดยมีกิจกรรมสำคัญในการเยือนได้แก่ การกล่าวปาฐกถาพิเศษแก่ผู้นำศาสนาในประเทศไทย ณ ทำเนียบรัฐบาล การร่วมพิธีวันสถาปนามหาวิทยาลัยอิสลามยะลา และรับปริญญาคุณวุฒิปันจิตกิตติมศักดิ์สาขากฎหมายอิสลาม การกล่าวปาฐกถาที่มหาวิทยาลัย และการแสดงปาฐกถาพิเศษอีกครั้งหนึ่งแก่ผู้นำศาสนาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี ตลอดจนเยี่ยมมัสยิด ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชนมุสลิม ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เยี่ยมชมโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนและชุมชนมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ จากการที่เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกได้เยี่ยมชุมชนในกรุงเทพฯ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย เลขาธิการสันนิบาตมองว่า ไทยเป็นศูนย์รวมของศาสนา และวัฒนธรรมต่างๆ ที่ประชาชนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและได้รับสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างเท่าเทียมกันภายใต้รัฐธรรมนูญไทย ในระหว่างการพบหารือกับนายกรัฐมนตรี ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องว่าสถานการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีไขความขัดแย้งทางศาสนา แต่เกิดจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบทั้งนี้ เลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกได้แสดงความชื่นชมต่อนโยบาย รัฐบาลในการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยแนวทางสามอันท์ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา พร้อมทั้งแสดงความเชื่อมั่นว่า การดำเนินการของรัฐบาลเป็นแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งสันนิบาตมุสลิมโลกพร้อมให้การสนับสนุน และล่าสุดสองผู้นำแห่งโลกมุสลิมมาเยือนไทยอีกครั้ง คือ ชัยยิดกูอนฏอวี ผู้นำศาสนาสูงสุดของอียิปต์ ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาที่ถูกให้การยอมรับทั้งโลกนี้ และ ซือฮะห์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการออกפתวามากมายที่โลกมุสลิมรู้จัก และท่านอับดุลลอฮ์ บินมุห์ซิน อัตตุรกี เลขาธิการองค์การสันนิบาตมุสลิมโลก หรือที่รู้จักกันในนามอรรอบปีฎาอะฮ์ ก็จะมาเยือนประเทศไทย ในห้วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน ในฐานะแขกของรัฐบาล

ผลจากการที่ทั้งสองท่าน ท่านชัยยิด ที่มีหมายกำหนดการ ในการเยี่ยมเยียนชุมชนมุสลิมเยียมอิสลามวิทยาลัย เยี่ยมมตมาคมสตรีไทยมุสลิม ชุมชนมัสยิดต้นสน สำนักงานบริหารกิจการศาสนาอิสลาม เข้าพบนายกรัฐมนตรี และพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ประธานคมช. เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เยี่ยมแลกเปลี่ยนทัศนะกับสมเด็จพระพุฒาจารย์ที่วัดสระเกศ ตลอดจนรับมอบปริญญาคุณวุฒิปันจิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เช่นเดียวกับเลขาธิการอรรอบปีฎาอะฮ์ ที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การเยี่ยมพบปะกับพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ และรับมอบปริญญาคุณวุฒิปันจิต

กิตติมศักดิ์ ที่มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ซึ่งก็ได้แสดงจุดยืนในความห่วงใยที่พี่น้องมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งที่มัสยิดกลางยะลา มัสยิดกลางปัตตานี และโรงแรมซีเอส ปัตตานี ซึ่งทั้งสองท่านประกาศจุดยืนในแต่ละที่ของการพูดคุยที่เหมือนกันก็คือ การทำความเข้าใจในเรื่องของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง และชี้ถึงภัยที่คุกคามต่อความคิดที่แปลกแยก ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในการก่อความวุ่นวายที่เกิดขึ้นและขอรับรองอย่าให้พี่น้องมุสลิมเข้าไปมีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือกับพฤติกรรมดังกล่าวที่อาศัยนามของอิสลามมาทำลายหลักการที่ดีงามของอิสลามซึ่งยังผลให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างมากมาย

เช่นเดียวกับชัยยิดฎอนฎอวี ทั้งสองท่านเน้นย้ำ ถึงเรื่องหลักการอิสลามในเรื่องความเป็นสันติภาพในเกือบทุกมุม และเรียกร้องให้สังคมมุสลิมหันมาศึกษาอิสลามให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของกลุ่มคนที่เอาศาสนามาอธิบายเพื่อสนองความต้องการของตนเองมากกว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงของอิสลาม เหล่านี้คือมิติใหม่ต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสันนิบาตโลก

ในส่วนของรัฐบาลไทยเองก็ให้ความสำคัญ และสนับสนุนต่อบทบาท ของสันนิบาตมุสลิมโลกเฉกเช่นเดียวกัน ทั้งในการช่วยสร้างความเข้าใจ แนวทางที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการช่วยสร้างความสมานฉันท์ ตลอดจนการสนับสนุนมหาวิทยาลัยอิสลามยะลาในการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลามนานาชาติในภูมิภาค โดยรัฐบาลมองว่า การมาเยือนไทยของเลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลกครั้งนี้ เป็นมิติใหม่ของความร่วมมือระหว่างไทยและโลกมุสลิม และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ทางการศึกษา วิชาการ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรม ศาสนาเพื่อขจัดความเข้าใจผิด และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา

สันนิบาตโลกมุสลิมเป็นองค์กรเอกชนที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2505 ณมหานครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ทำหน้าที่กำหนดนโยบายต่างๆ ของอุลามาฮ์(ปราชญ์มุสลิม)และผู้นำมุสลิมด้านสิทธิมนุษยชน เผยแผ่ศาสนา ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองและไม่อยู่ในสังกัดของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง หากแต่มีความมุ่งมั่นประสานพลังแห่งความดีที่ทำงานและอุทิศเพื่อผลประโยชน์อันนำมาซึ่งความสูงส่งของอิสลาม ปกป้องศักดิ์ศรีและเกียรติยศของมุสลิม ขจัดแนวคิดที่เป็นปฏิปักษ์และอคติต่ออิสลาม ตลอดจนลบล้างความเชื่อที่ผิดตามทัศนะของอะกีดะห์ (หลักความเชื่อ) อิสลาม สันนิบาตโลกมุสลิมจะไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศแต่ละประเทศ และไม่สนับสนุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง

บทบาทของสันนิบาตโลกมุสลิมในประเทศไทย

สันนิบาตโลกมุสลิมได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย โดยผ่านการจัดกิจกรรมอันหลากหลาย ดังนี้

1. มอบปัจจัยสนับสนุนพร้อมกำกับดูแลนักเผยแผ่อิสลามจำนวนกว่า 40 คน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่และสอนวิทยาการอิสลาม
2. ประสานความร่วมมือกับองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ ทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรจากประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศคูเวตและสาธารณรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ในการสร้างมัสยิดจำนวน 300 แห่งทั่วประเทศ พร้อมกำกับดูแล และการติดตามการทำกิจกรรมทางศาสนาของมัสยิดเหล่านั้น
3. อุดหนุนด้านงบประมาณการก่อสร้างโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ศูนย์ท่องจำอัลกุรอาน ศูนย์เด็กกำพร้ามากกว่า 100 แห่งทั่วประเทศ
4. ประสานความร่วมมือกับองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ ทั่วโลก มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษามุสลิมที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
5. แจกจ่ายอัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย และภาษาอินโดนีเซียแก่มัสยิด และพี่น้องมุสลิมทั่วประเทศ
6. จัดอบรมสัมมนาแก่นักเผยแผ่และครูสอนศาสนาอิสลามตามโอกาสต่างๆ
7. สนับสนุนการก่อตั้งวิทยาลัยอิสลามยะลา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการผลักดันวิทยาลัยอิสลามยะลาให้เป็นสถาบันที่รู้จักในเวทีอุดมศึกษาระดับนานาชาติ
8. จัดตั้งองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ (International Islamic Organization) เพื่อเป็นตัวแทนของสันนิบาตโลกมุสลิมในการให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการศึกษาและสังคมแก่มุสลิมในประเทศไทยและผู้ลี้ภัยสงครามจากประเทศเพื่อนบ้าน

2) OIC (The Organization of Islamic Conference) กับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัญหาหลักของจังหวัดชายแดนภาคใต้ขณะนี้ คือสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และบางส่วนของพื้นที่จังหวัดสงขลาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตทรัพย์สิน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

นับตั้งแต่มีการปล้นอาวุธปืนที่ค่ายทหารกองพันพัฒนา บ้านปิเหล็ง ตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 จนถึงบัดนี้สถานการณ์ความไม่สงบก็ไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด กลับกันมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เห็นได้ชัดเจนกับจำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นแล้วไม่ต่ำกว่า 2,400 ราย และบาดเจ็บถึงแก่ทุพพลภาพหลายพันราย จำนวนเด็กกำพร้าพ่อแม่ ตลอดจนหญิงหม้ายเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้ถูกทำร้ายอย่างไม่คาดคิด ผู้นำท้องถิ่นถูกสังหารเสียชีวิตจำนวนไม่น้อย ผู้นำศาสนาประสพชะตากรรมไม่แพ้กัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนถูกดำเนินคดีฐานกระทำการอันเป็นชบถภายในราชอาณาจักร และบางคนยังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง สมาชิกวุฒิสภาบางคนถูกยิงอย่างออกอจ หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่รัฐเองทั้งทหาร ตำรวจ ครู และเจ้าหน้าที่ปกครองได้สูญเสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่นับจำนวนไม่ถ้วน รวมถึงการ

ทำลายทรัพย์สินของประชาชน ห้างร้าน บริษัท สถานที่ราชการ ที่ได้รับความเสียหาย จากการกระทำของคนบางกลุ่ม เช่น ตัด ฟัน ทำลายพืชผลสวนไร่นา สถานที่ราชการถูกลอบวางระเบิดวางเพลิงเสียหายเป็นร้อยแห่งอย่างไม่เคยประจักษ์มาก่อน

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อ
ตามมาดังนี้

1. **ด้านการศึกษาของเด็กนักเรียน :** เนื่องจากการที่ครูถูกทำร้ายบ่อยครั้งทำให้เกิดความกลัวในขณะที่เดินทางไปโรงเรียนหรือขณะที่กำลังสอนอยู่ในโรงเรียน ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัย มีการหยุดเรียน หรือการที่ครูบางท่านขอย้ายออกนอกพื้นที่ทำให้ปัญหาที่ตามมา คือการขาดแคลนครูผู้สอนเกิดขึ้น และปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในเกณฑ์ต่ำสุดหากเทียบกับเด็กนักเรียนในภาคอื่น

2. **ด้านเศรษฐกิจ :** พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีฐานเศรษฐกิจอยู่ได้กับภาคเกษตรกรรมสวนผลไม้ และยางพารา แต่ก็พบว่าคนหนุ่มสาวในพื้นที่จำนวนมาก มักจะอพยพไปทำงานยังประเทศเพื่อนบ้านมากกว่าทำงานในพื้นที่ นอกจากนั้นภาคการท่องเที่ยว กิจกรรมโรงแรม สถานบริการต่างๆ ชบเซา ไม่มีนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้านมาพักค้างคืนและส่งผลกระทบต่อสถานบริการกิจกรรมโรงแรมในพื้นที่บางรายถึงขั้นปิดกิจการลง เป็นต้น

3. **ด้านการเมืองระดับชาติ :** จากการสำรวจและวิจัยของนักวิชาการสรุปว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นและเชื่อถือต่อการเมืองและพรรคการเมืองในระดับที่ต่ำมากแต่ความเชื่อมั่นและความเชื่อถือ ต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นกลับเพิ่มขึ้น เป็นเพราะนักการเมืองระดับชาติและพรรคการเมืองระดับชาติไม่อาจเป็นที่พึ่งได้เมื่อประชาชนเดือดร้อน แต่กลับกัน นักการเมืองระดับท้องถิ่นสามารถให้บริการประชาชนได้มากกว่า จึงมองว่าหากเป็นเช่นนี้ต่อไปการเมืองในระบบประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็จะไร้ความหมาย ประชาชนจะยื่นขาต่อระบบการเลือกตั้งในระดับชาติเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินนโยบาย โดยยึดหลักยุทธศาสตร์ ความสมานฉันท์ และสันติวิธีนำมาใช้แก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่างก็ได้รับการชานรับจากประชาชนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังมีเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนบางส่วนในพื้นที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางนี้ เห็นได้จากการประท้วงที่หน้าศาลากลางจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ได้เขียนข้อความประท้วงและเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการขั้นเด็ดขาด อาทิเช่น ควรใช้วิธีตาต่อตา ฟันต่อฟัน แต่ที่ผ่านก็ได้พิสูจน์มาแล้วว่า เป็นวิธีการที่ไม่ได้ผลดังที่รัฐบาลชุดที่แล้วได้ดำเนินการ แม้ว่านโยบายและแนวทาง ของรัฐบาลชุดนี้ ที่ใช้นโยบายสมานฉันท์และหลักสันติวิธีเพื่อนำมาใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดจากผลของความขัดแย้งทางความคิดก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าระดับปฏิบัติการในพื้นที่ยัง

ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐได้ปฏิบัติตามนโยบายและแนวทางของรัฐบาลอย่างเคร่งครัดหรือไม่ ซึ่งสังเกตได้จากเหตุการณ์ที่ฆ่ากันตาย บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านผู้บริสุทธิ์ ยังเกิดการโต้แย้งขึ้นระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยประชาชนบางส่วนมีความเชื่อว่าเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางหน่วย ในส่วนของทางราชการก็เชื่อว่าเป็นการกระทำของผู้ก่อความไม่สงบจนเกิดเหตุการณ์ประท้วงหลายครั้ง เช่น ล่าสุดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2550 มีเครือข่ายนักศึกษาและประชาชนได้ร่วมกันชุมนุมประท้วง โดยเลือกเอาสมัยกลางจังหวัดปัตตานี เป็นศูนย์กลางของการประท้วง จุดประสงค์หลักเพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรม กรณีประชาชนถูกฆ่าตาย ซึ่งประชาชนเชื่อว่าเป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ฆ่าประชาชนตาย 5 ศพ ที่บ้านปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา การประท้วงได้คลี่คลายลงเมื่อทางการ รับข้อเสนอของผู้ชุมนุมประท้วงที่ให้ตั้งคณะกรรมการร่วมทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มิฉะนั้นแล้วจะกลายเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยการประท้วงใหญ่ที่สมัยกลางจังหวัดปัตตานีเมื่อปี 2518 กรณีประชาชน 5 คนถูกฆ่าตายที่สะพานกอดอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีผู้มีประสบการณ์ผ่านการต่อสู้กับสงครามทางความคิด กรณีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมาแล้ว ย่อมเข้าใจสถานการณ์และแนวทางการแก้ไขปัญหาสงครามทางความคิด เห็นได้จากการสัมภาษณ์ว่า จะให้มีการเจรจาหรือพูดคุยกับกลุ่มก่อความไม่สงบไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามที่มีอำนาจในการสั่งการ โดยมอบนโยบายให้กับผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในรับไปพิจารณาดำเนินการ แต่ในขณะเดียวกันก็มีเสียงคัดค้านไม่เห็นด้วยจากบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พลเอก พัลลภ ปิ่นมณี ในฐานะที่ปรึกษาผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ได้ให้ความคิดเห็นว่าหากมีการเจรจากับกลุ่มก่อความไม่สงบเท่ากับเป็นการยกระดับกลุ่มก่อความไม่สงบขึ้นไปสู่อันดับสากล และ OIC จะได้รับกลุ่มเหล่านี้เป็นสมาชิกที่ถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้ง OIC จะได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาอาละห์และปัญหาติมอร์ตะวันออก จากการสัมภาษณ์ของผู้ใหญ่ในบ้านเมืองดังกล่าวเท่ากับเป็นการมองภาพลักษณ์ของ OIC ในเชิงลบ ดูเหมือนว่า OIC เป็นองค์การที่สนับสนุนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ

ความเป็นจริง OIC (The Organization of Islamic Conference) เป็นองค์การการประชุมโลกมุสลิม ได้ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2512 เป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุดของโลกมุสลิม ประกอบด้วยรัฐมุสลิม 57 ประเทศ ตั้งอยู่ในสี่ทวีปในทวีปเอเชีย มี 26 ประเทศ ทวีปยุโรป มี 2 ประเทศ ทวีปอเมริกาใต้มี 2 ประเทศ ทวีปแอฟริกา มี 27 ประเทศ ขณะเดียวกันมีองค์การสังเกตการณ์มากกว่า 20 องค์การเป็นองค์การสังกัดรัฐบาลมุสลิมระหว่างประเทศ โดยวางอยู่บนกฎบัตรขององค์การที่มีผลบังคับใช้ใน พ.ศ. 2515 OIC นับว่าเป็นองค์การที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ร่วมกันของอิสลามและเป็นกระบอกเสียงของศาสนาที่ใหญ่ที่สุด แต่เป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักของการก่อตั้งองค์การนี้ก็เพื่อพิทักษ์

รักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประชาคมมุสลิมในโลกไม่ว่าจะอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐใด ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนารัฐมุสลิมที่มีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจและให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประชาคมมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มน้อยในรัฐที่ไม่ใช่มุสลิม ทั้งนี้จะไม่เข้าไปแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องกับการเมืองของประเทศนั้นๆ

แม้ที่ผ่านมาบทบาทของ OIC จะเริ่มมาสนใจปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจังเมื่อคราวเกิดเหตุการณ์ยิงถล่มมัสยิดกรือเซะเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547 และเหตุการณ์ประท้วงที่อำเภอตากใบเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 จนเกิดโศกนาฏกรรมตายหมู่ 86 ศพ เป็นข่าวใหญ่โตไปทั่วโลกก็ตาม แต่เมื่อรัฐบาลไทยได้เชิญ OIC ให้มาพบผู้นำมุสลิมไทยและบุคคลสำคัญของรัฐบาลเพื่อทำความเข้าใจในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อปลายเดือนเมษายน 2550 รัฐบาลไทยได้เชิญเลขาธิการ OIC พร้อมคณะมาเยือนประเทศไทยอีกครั้ง จากการทำเลขาธิการ OIC ได้พบปะบุคคลสำคัญต่างๆ ทั้งระดับผู้นำศาสนาและระดับรัฐบาลเช่นนายกรัฐมนตรี พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ สร้างความประทับใจให้กับคณะของเลขาธิการ OIC เป็นอย่างมาก ก่อนจะลาจากเมืองไทย เลขาธิการ OIC ยังมีหนังสือถึงประชาชนชาวมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียกร้องเชิญชวนให้ร่วมมือกับทางรัฐบาลไทย เป็นต้น จริงอยู่ทุกครั้งที่มีการประชุมองค์การมุสลิมโลก กลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน (พูโล) พยายามที่จะเรียกร้องให้นำปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าสู่วาระการประชุมตลอดมา แต่ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนและรับรองจากประเทศที่เป็นสมาชิก ทั้งนี้เพราะประเทศที่เป็นสมาชิกของ OIC ที่อยู่ใกล้ชิดกับประเทศไทยเห็นว่าปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องกิจการภายในของประเทศไทย และยังไม่มีการละเมิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนอันเกิดจากความแตกต่างทางด้านศาสนาและชาติพันธุ์ OIC ก็เชื่อฟังประเทศสมาชิكدังกล่าวเป็นอย่างดี

จากท่าทีของ OIC ต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น OIC ไม่ได้แสดงท่าทีที่จะขันอาสาเป็นตัวกลางในการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนแม้แต่น้อย ซึ่งมีเพียงถามไถ่ถึงแนวทางในการแก้ปัญหาของรัฐบาลและยังได้เสนอแนะต่อรัฐบาลไทยในทางที่จะเป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ ในฐานะของความเป็นมิตรที่ดี แต่กระนั้นก็ตามในส่วนของคนไทยบางกลุ่มและเจ้าหน้าที่รัฐบาลบางหน่วยยังหวาดระแวงและกล่าวหา OIC อยู่บ่อยครั้งว่าเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทย

ความเป็นจริงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จะนำไปสู่ปัญหาระดับสากลได้หรือไม่ขึ้นกับการเจรจาระหว่างฝ่ายรัฐบาลไทยและฝ่ายขบวนการแบ่งแยกดินแดน หรือขึ้นกับ OIC เข้ามาเกี่ยวข้องและรับเอาขบวนการแบ่งแยกดินแดนเข้าเป็นสมาชิกของขบวนการ OIC หากขึ้นอยู่กับการข่มขู่ประท้วงของประชาชนในพื้นที่ ที่เรียกร้องขอความเป็นธรรมอันเนื่องมาจากเชื่อว่าถูกอำนาจรัฐข่มเหงรังแก เมื่อมีการข่มขู่ประท้วงบ่อยครั้งและมีการขยายวงกว้างขึ้น อาจเกิดอุบัติเหตุหรือการจู่ใจให้เกิดการนองเลือดมีประชาชนตายจำนวนมาก หากว่าสถานการณ์เป็นเช่นนั้นปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจกลายเป็นปัญหาระดับสากลอย่างแน่นอน

3) มาเลเซียกับการสร้างความสมานฉันท์

การที่มาเลเซียมีรัฐธรรมนูญที่มีเนื้อหาตามแบบประเทศที่มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยทั่วไปคือ มีการกำหนดโครงสร้างและกลไกของรัฐบาลและกฎระเบียบว่าด้วยสังคมและเศรษฐกิจตามแนวคิดเสรีนิยม แต่ภายหลังจากมาเลเซียเกิดวิกฤตทางการเมืองและปัญหาความขัดแย้งครั้งยิ่งใหญ่ในกลางปี ค.ศ. 1969 ก็ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบบกึ่งประชาธิปไตย แต่โครงสร้างและกลไกตามระบอบประชาธิปไตยยังคงอยู่เช่นเดิม

ประเทศมาเลเซียมีลักษณะเด่นทางสังคม ที่มีการกล่าวถึงกันบ่อยครั้ง คือองค์ประกอบของเชื้อชาติของพลเมืองประเทศมาเลเซีย ที่ประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มแรกมีจำนวนประมาณร้อยละ 48 ซึ่งเป็นคนดั้งเดิม ที่เรียกว่า "ภุมิบุตร" (Bumiputera) เป็นพวก Malays ที่ส่วนมากทำการเกษตรอยู่ตามชนบท กลุ่มที่สอง มีจำนวนประมาณร้อยละ 36 คือกลุ่มที่มีเชื้อชาติจีนที่บรรพบุรุษอพยพมาประมาณ ค.ศ. 1860-ค.ศ.1940 จากจีนใต้ ในสมัยที่ประเทศอังกฤษปกครองประเทศมาเลเซียเพื่อให้แรงงานจีน มาทำงานในเหมืองดีบุก คนจีนส่วนมากจะอยู่ในเขตเมืองทำงานเกี่ยวกับธุรกิจการค้าขาย ส่วนกลุ่มที่สาม มีจำนวนประมาณร้อยละ 9 คือชาวอินเดีย ซึ่งเป็นกลุ่มน้อยที่อพยพมาจากอินเดีย มักจะทำงานเป็นกรรมกรในเขตเมือง (วิชัย กาญจนสุวรรณ, 2542:62)

ภายหลังจากมาเลเซียประสบปัญหาวิกฤตและความขัดแย้งระหว่างชนในชาติโดยเฉพาะจากความไม่พอใจของภุมิบุตรคือชาวมาเลเซีย เชื้อสายมาเลเซีย หรือบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ที่

1. จะต้องเกิดก่อนวันได้รับเอกราชในสหพันธ์ หรือสิงคโปร์ หรือเกิดจากบิดามารดา ซึ่งเกิดในสหพันธ์ หรือสิงคโปร์ในวันได้รับเอกราช (มาเลเซียได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2500)

2. จะต้องเป็นบุตรธิดาของบุคคลตามข้อหนึ่ง

ทำให้ทางรัฐบาลมาเลเซียได้กำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนกล่าวคือ นโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งช่วยเหลือภุมิบุตรเช่น

1. การขจัดความยากจนในกลุ่มคนยากจน ชาวมาเลเซีย เชื้อสายมาเลย์เป็นกลุ่มคนยากจนที่ใหญ่ที่สุด โดยส่วนใหญ่เป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม หรือกรรมกรทำนา ปลูกลาย หรือปั้นน้ำมัน มะพร้าว สับปะรด และชาวประมงเป็นต้น ดังนั้นนโยบายขจัดความยากจนเป็นการช่วยเหลือชาวภุมิบุตรส่วนใหญ่

2. การจัดระบบสังคมใหม่ ในการจัดระบบสังคมใหม่นี้ รัฐบาลได้ดำเนินการต่างๆ เพื่อแก้ไขความไม่สมดุลทางเศรษฐกิจเช่น เพิ่มอัตราส่วนของภุมิบุตรในอาชีพต่างๆ เพิ่มหุ้นส่วนของภุมิบุตรในการเป็นเจ้าของวิสาหกิจและทรัพย์สินการผลิต เร่งรัด พัฒนาความสามารถในการบริหารธุรกิจและภุมิบุตรเป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามาเลเซียเป็นสังคมที่ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติซึ่งมีระบบสังคมขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันจึงสร้างความหนักใจให้กับรัฐบาลใน

การที่จะทำให้ประเทศและประชาชนในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มาเลเซียจึงมี คณะกรรมการที่เรียกว่า คณะกรรมการว่าด้วยความสามัคคีแห่งชาติ (Royal Commission on Nation Unity) มีหน้าที่ตรวจสอบปัญหาที่ก่อให้เกิดความไม่สามัคคีทางสังคม และหาทางแก้ไขปัญหา แบ่งแยกระหว่างพหุภูมิบุตร (นูมีบุตร) และพวกที่ไม่ใช่ภูมิบุตร และนอกจากนั้นทางรัฐบาล มาเลเซียยังมีการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาเพื่อความสมานฉันท์ (The Malaysia Consultative Council for Buddhism : Christianity, Hinduism and Sikhism) แต่งตั้งเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2526 โดยมี วัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมความเข้าใจอันดี ความร่วมมืออันดีและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่าง ชนทุกกลุ่ม ทุกเชื้อชาติ และศาสนา มีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ประกอบด้วยตำแหน่งเลขาธิการ เภรัญญิก กรรมการในส่วนต่างๆที่มาจากทุกศาสนาและทุกเชื้อชาติ นอกจากนี้ยังมีนโยบายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และเพื่อชักจูงให้คนเชื้อชาติอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาประเทศดังนี้

1. เพื่อร่วมกันสร้างชาติมาเลเซียให้มีเอกภาพ สันติภาพ บูรณภาพ และความสามัคคี
2. เพื่อสร้างสังคมที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ และทาง ศาสนา แต่มีความเป็นเสรี รอมชอมกัน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
3. เพื่อสร้างสังคมที่เอาใจใส่ และเกื้อหนุนกันภายใต้ระบอบครอบครัวสวัสดิการ
4. เพื่อสร้างสังคมที่ไม่เอาเปรียบกันทางเศรษฐกิจ โดยที่ชนชาติต่างๆได้รับความเสมอ ภาคทางเศรษฐกิจ

จะเห็นได้ว่าแม้สังคมมาเลเซีย จะมีความหลากหลายทางเชื้อชาติก็ตาม นโยบายต่างๆที่เอื้อให้ มีสังคมพหุวัฒนธรรม และแตกต่างทางศาสนาให้อยู่ร่วมกันได้ จึงถือเป็นทางออกที่สำคัญและสามารถ สร้างให้ประเทศมาเลเซียสามารถสร้างความสมานฉันท์ภายในประเทศเกิดขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นอีก ตัวอย่างหนึ่งสำหรับประเทศไทยในการศึกษาเรื่องสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นได้ในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้

สรุป

ปัจจัยที่มีผลต่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จากข้อมูลที่น่าเสนอทั้งหมด จะเห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นที่นำไปสู่ความรุนแรง จากปัจจัยเชิง โครงสร้างประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การศึกษา และทรัพยากรใน ท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการไม่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ เปรียบได้ดั่งข้าวบวมและข้าวลบ ของแม่เหล็กที่คอยผลักดันและปลดปล่อยความกดดันที่อยู่ภายในของแต่ละฝ่าย ขึ้นอยู่กับฝ่ายใดอ่อน

แรงก็จะถูกอีกฝ่ายโจมตี ดังสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่เปิดช่องให้กลุ่มต่างๆ เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ที่ตั้งอยู่บนความทุกข์ยากของประชาชนในพื้นที่

สำหรับปัจจัยภายนอกนอกจากองค์กรเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รวมตัวขึ้นมาจากกลุ่มประเทศอิสลาม เช่น สันนิบาตมุสลิมโลก (World Muslim League) OIC (Organization of Islamic Countries) เป็นต้น มีความห่วงใยในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดนต้องการสร้างสถานการณ์หรือยกระดับให้เป็นปัญหาสากล แต่ยังไม่ได้รับการตอบรับจากองค์กรดังกล่าว เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ชี้แจงไปว่า ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ในปัจจุบันเป็นเพียงความขัดแย้งภายในประเทศที่มีรากเหง้าของปัญหาจากฐานเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมชาติพันธุ์ และการเมืองการปกครอง ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าปัญหายังคงดำเนินต่อไปในระดับความรุนแรงที่ต่างกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์ในขณะนั้น นอกจากนี้รัฐบาลไทยจะมีนโยบายสร้างความสมานฉันท์ รักษากระบวนการยุติธรรม และการกระจายอำนาจการบริหารการปกครองที่แท้จริงและนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้อย่างจริงจัง